

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Fotografija

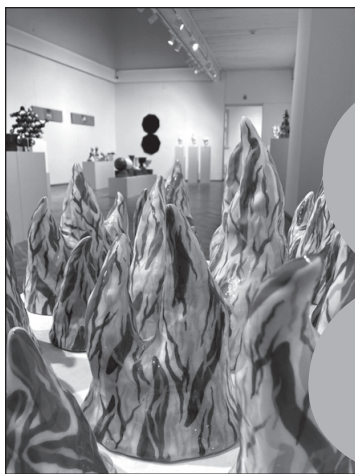
Jau laikas prenumeruoti!
prenumeruoti.lt

4

Vakarai su muzikologais: Rimantas Gučas

7

Pokalbis su dramaturgu
Mindaugu Nastaravičiumi

Stefanija Paukštytė, „Ugnis“, 2022 m.

8

Vilniaus keramikos meno bienalė

10

Trys fotografijos parodos Vilniuje

12

Nauji filmai – „Juodoji pantera. Vakanda amžiams“

Scena iš spektaklio „Gyvulių ūkis. XXI amžius“

D. MATVEJEVO NUOTR.

Jeigu teatre yra diktatūra...

„Gyvulių ūkis. XXI amžius“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre

INGRIDA RAGELSKIENĖ

Kas nutinka satyriniam, politiniam brito George'o Orwello literatūriniam ištūžiui susijungus su lietuviu Rimanto Kmitos stropiai Lietuvos nacionalinio dramos teatro (LNDT) grimo kambariuose, koridoriuose, „kurilkoje“ ir, žinoma, per repeticijas užfiksuotais aktorių pokalbiais? Niekada neatspėsime – spektaklis, kuriame džiaugsmingai, draugiškai kartu su aktoriais frazę „Visi gyvuliai lygūs, bet kai kurie lygesni už kitus“ skanduoja didžioji dalis žiūrovų.

Nebesu naivi ir puikiai suprantu, kad bet koks kritiškesnis tekstas apie lapkričio 25 d. LNDT Naujojoje salėje įvykusią režisieriaus Pauliaus Tamolės spektaklio „Gyvulių ūkis. XXI amžius“ premjerą tuojau pat nuskęs profesionaliai suorganizuotoje, kūrinį puikiai pristatiusioje ir keliems mėnesiams į priekį bilietus išpardavusioje viešųjų ryšių kampanijoje. Ko vertos

vien nuotraukos, įamžinusios nuomonės formuotojų pozas priešais premjerinę fotosienelę, anšlagą garantuojančios tų pačių įtaka prekiaujančiųjų pagyros ir pašlovinimai, sutelkti į maždaug tokią nekvestionuojamą tezė: „Gerai, kad šiemet mačiau šiame teatre.“ Juk tai ideali motyvacija ir postūmis bet kuriai dešimtokų klasei, ieškančiai būdų, kaip palengvinti kultūrinio pažinimo kelionę link privalomos literatūros sąrašo atsidūrusio Orwello „Gyvulių ūkio“, – tiesiog nusipirkti bilietus į spektaklį.

Be to, recenzija, taršanti į lyderystės, laisvės ir lygybės reiškinių analizę nusitaikiusį spektaklį, yra visiškai nesavalaikė kilus LNDT meno vadovo atleidimo skandalui. Šioje situacijoje labiausiai pritarčiau anoniminio vartotojo, pasivadinusio „Vėjai keturi“ komentarui „Delfyje“ po straipsniu „Iš teatro atleistas Koršunovas savo kaltės nemato: tai mobingas ir diktatūra“. Pasak „Vėjai keturi“: „<...> matosi, kad visuose be išimties LT teatruose

vien intrigos, valdžios perviršijimai, rietynės, pinigų dalybos su korupcijos elementais ir visa kita šlykštuma. Stebėtina, kaip tokioj nykioj atmosferoj dar įstengiama kažkokį meną sukurti. Ir kiekvienas jaunuolis, svaigstantis apie stojimą į aktorinį fakultetą, turėtų devynis kartus pagalvoti, ar įstengs atlaikyti visa tai.“

Visiškai pritariu komentuotojui ir garantuoju – tikrai neįstengs, o ir ar verta jaunam žmogui bandyti atlaikyti ir išverti visa tai? Vardan ko? Kad užsimovęs nepatogią, balsą slopinančią kaukę bliautum kažkokius žodžius, žodžius, žodžius... O aš pati, labai vertindama savo laiko sąnaudas ir emocines pastangas, būtinai kas kartą nukeliauti į eilinę Lietuvos teatro premjerą, šiam „Gyvulių ūkiui“, gimusiam vadovaujant vienam meno vadovui, o klestėsiančiam jau prie kito ar kitų, turiu tik vieną pretenziją – kodėl viskas apie šį projektą buvo neįvardyta tiesiai? Kam reikia slapstytis po aptakiomis

NUKELTA Į 2 PSL.

Elegantiškas kvintetas

Kristupo medinių pučiamųjų kvinteto koncertas atgijusioje Filharmonijos Mažojoje salėje

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Gruodžio 4 d. Nacionalinės filharmonijos Mažojoje salėje klausytojus džiugino Kristupo pučiamųjų instrumentų kvintetas. Mažoji salė buvo pilna klausytojų, nors ne vienas jų erdvioje fojė ieškojo kelio. Juk tik visai neseniai po daugelio metų čia vėl pradėti rengti koncertai. Klausytojai dairėsi ir gėrėjosi ne tik aplinka, bet ir kabančiais rinktiniais meno kūrinių, gobelenais. Akustiškai pavoingoje salėje prieš 40 metų buvo surastas puikus aidobalansas. Dabar ji vėl kiek patobulinta. Galima džiaugtis atgijusia jaukia kamerine erdve.

2003-aisiais susikūręs Kristupo medinių pučiamųjų instrumentų kvintetas – profesionalių muzikantų kolektyvas, pradėjęs veikti jauniems pūtikams sugrįžus iš įvairių užsienio stažuotų, studijų ar darbo kitų šalių kolektyvuose. Šiuos puikius muzikantus girdime grojančius įvairiuose orkestruose, kameriniuose ansambliuose, atliekančius klasikinę, šiuolaikinę ir naujausią lietuvišką muziką. Tai Giedrius Gelgotas (fleita), Ugnius Dičiūnas (obojus), Andrius Žiūra (klarnetas), Andrius Puplauskis (fagotas), Andrius Dirmauskas (valtorna). Tačiau kaip kvintetas, šis kolektyvas

Kristupo medinių pučiamųjų kvintetas

J. KRIVICKO NUOTR.

kažkodėl mažai propaguojamas. Beje, keistai skamba ir ansamblio pavadinimas – *medinių* pučiamųjų kvintetas, juolab kad tai mišrus ansamblis – su mediniais pučiamaisiais groja ir gražaus tembro varinis instrumentas valtorna.

Lietuvoje pučiamųjų kvintetas turi senas tradicijas. Nuo 1924 m. koncertavo labai jauno Valstybės teatro orkestro pučiamųjų kvintetas, nuo 1934-ųjų kelerius metus grojo puikaus fleitininko Juozo Pakalnio suburtas ansamblis. Valstybinės filharmonijos kolektyvas buvo geriausių Filharmonijos simfoninio orkestro koncertmeisterių suburtas Valstybinis pučiamųjų kvintetas, koncertavo ir antrasis orkestro artistų kvintetas.

Kristupo pučiamųjų kvintetas gali girtis turtinga biografija, kurioje – ne tik įvairiaspalvis repertuaras, puikūs pasirodymai Japonijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje ir kitur. Kvintetas pelnė tarptautinį pripažinimą, kai 2007-aisiais laimėjo pirmą vietą bei premiją už geriausią privalomo kūrinio atlikimą Marselyje (Prancūzijoje) vykusiame H. Tomasi pučiamųjų kvintetų konkurse. Japonijoje, šeštajame Osakos kamerinės muzikos konkurse ir festivalyje, kartu su San Fransisko styginių kvartetu bei Niujorko pučiamųjų kvintetu lietuviai užėmė ketvirtą vietą.

Festivaliuose, koncertuose greta klasikinių skamba ir šiuolaikiniai kūriniai, tai rodo ne tik atlikėjų

meistrystę, bet ir gyvastingą požiūrį į savos epochos muziką. Geras kolektyvas visada patraukia ir kompozitorių dėmesį: atliekami Juliaus Juzeliūno, Osvaldo Balakausko, Rūtos Vitkauskaitės, Vykinto Baltako, Rimanto Giedraičio bei kitų kompozitorių kūriniai kvintetui. Ir šį kartą koncerte įvyko Loretos Narvilaitės kūrinio „Laukiniai vėjai“ premjera (obojų kvintetui kurta versija pučiamųjų kvintetui).

Klausytojai išgirdo mažai kam žinomą Maxo Laurischkaus (1876–1929) pavarde. Tai Berlyne studijavęs lietuvių kilmės Mažosios Lietuvos atstovas. Sukūrė nemažai lietuviškos tematikos kūrinių, tarp kurių ir koncerte atlikta siuita pučiamųjų kvintetui „Iš Lietuvos“ („Aus Litauen“), op. 23. Kūrinį į plokšteles yra įrašę Reichos, Filharmonijos kvintetai. Kristupo kvintetas ne sentimentaliai, bet poetiškai perteikė lietuviškų dainų intonacijomis grįstą meliką, poetiško peizažo atgarsius. Naujos epochos skambesį įprasmino koncerte skambėjusi György Ligeti, Heitoro Villa-Loboso, Luciano Berio muzika.

„Opusas – zoologijos sodas“ („Opus Number Zoo“) – šmaikšti Berio dedikacija Aaronui Coplandui 70-ojo gimtadienio proga. Grodami muzikantai skaito ir eiliuotą Rhodos Levi tekstą apie šokančius

lapiną ir vištelę, mąstantį elniuką, senutės pelytės patarimus, uodegą praradusį katiną. Kadaisė tekstą skaitydavo autorė, tačiau nuo 1971 m. istorijas seka patys muzikantai. Šmaikštūs tekstai buvo artikuliuojami pagal grojamos muzikos dvasią, netrukdė švariai intonuoti. Kartu su teksto ritmika ir nuotaikingai perskaitytais sakiniais išėjo nedidelis septynių minučių spektaklis, priminęs Igorio Stravinskio ar Franciso Poulenco smagias muzikines istorijas.

Ligeti „Šešios bagatelės“ sukurtos pagal jo kūrinius fortepijonui „Musica ricercata“. Kultūrinės izoliacijos laikotarpiu (6-ojo dešimtmečio pradžioje) Vengrijoje modernus menas buvo uždraustas. Tačiau muzikoje buvo girdėti Stravinskio stilistikos atgarsiai, Bėlos Bartoko įtaka (poetiškai atliktas *Adagio* – dedikacija jam). Žaviai pagrota! Skambėjo puikūs unisonai, raiškūs disonansų, ypač sekundų, prasmieniai akcentai. Spalvų žaismas derėjo su gražia elegancija.

Puikūs Kristupo pučiamųjų kvinteto instrumentininkai solistai, dažniausiai girdimi orkestrinės muzikos epizoduose, šį kartą pasirodė kaip aukštos klasės kamerinės muzikos interpretatoriai: šiuolaikiški, pagarbūs tekstui, žaismingi ir elegantiški.

Jeigu teatre yra diktatūra...

ATKELTA IŠ 1 PSL.

frazėmis, išvedžiojimais, kam svaidytis niekuo nepagrįstais pažadais, dar labiau gadinant nuo baimės ir prisitaikėliškumo sušvinkusį teatrinį Lietuvos panoptikumą?

Taigi, ką mums bandoma prakišti Tamolės „Gyvulių ūkis“ sceninės traktuotės pavidalu? Visų pirma vieno talentingiausių šiuolaikinių Lietuvos rašytojų Kmitos desperatiškas pastangas tapti dramaturgu. Gal buvome pernelyg atleidūs ar tiesiog abejingi jo Šiaulių dramos teatrui kurtos pjesės „Remyga“ kliaudoms, bet naujausios premjeros proga vis dėlto jau įvardykime – Orwellas tiesiog pražudė vykstant pastatymo procesui amato abėcėlės besimokantį Kmitą. Kažkieno dėka spektaklyje atsirado ta slidi riba, kai didžiulė baimė tvirta koja žengti, pasinerti į radikaliai užaštrintą politinę satyrą, nutaikytą į pačią totalitarizmo prigimtį, priverčia spektaklio kūrėjus įstrigti folkloriniame, pasakėčios prasminį sluoksnį teužgriebiančiame naratyve. Dramaturginėje

Kmitos adaptacijoje Orwellas išliko tik netolygia ir neaiškia logika pagrįstos siužetinės sinkopės bei pagrindinių scenų dialogų išspaudų pavidalu. „Gyvulių ūkis“ – spektaklyje net ne siužetinis karkasas, o greičiau pretekstas susieti atskiras scenas XXI a. neįgalumą ir intelektualinę degradaciją puikiai iliustruojančiais dialogais apie tai, kaip mes čia tuoj imsime ir sukursime spektaklį. Bėda ta, kad atėjusi į teatrą aš noriu spektaklio, o ne istorijos apie tai, kaip kada nors jį galiausiai sukursime. Ar bent jau noriu suprasti, kodėl neįmanoma čia, štai šioje gražiausia ES eglute besididžiuojančios sostinės teatro scenoje, garbingai ir oriai susigrumti su grynu, necenzūruotu, nesuabstraktintu Orwello „Gyvulių ūkiu“.

Belieka ironiškai kikenti į saują įsivaizduojant, kaip teatro edukatoriai vyniosis iš nepatogios situacijos prieš tas vargas dešimtokų klases, ateisiančias į teatrą „normalios“ sceninės adaptacijos. Vaikams galiausiai kažkas turės paaiškinti:

„Na, nusprendėme tiesiog išdrįsti iš savęs pasijuokti, truputį draugiškai pakriuksėti ir pažvgyčioti vaizduodami savo vidines teatro problemas, savo kuklią kūrybinę virtuvę, kurioje gimsta štai tokie laboratoriniai, projektiniai spektakliai „Gyvulių ūkis. XXI amžius“. Žinote, laikai sunkūs ir baisūs, o nesuvaldytas, teisingai neinterpretuojamas Orwellas skambėtų dviprasmiškai, tad siūlome saugų meninį komplektą „du viename“ ir po valandos su puse, per daug nenuvargę, galite kaip kuklos skrieti lauk iš teatro.“

Po spektaklio galvojau, kad faktiškai visi mes, žiūrovai, tą vakarą atlikome kvailutės, bet dailios kumelaitės Molės vaidmenį, mat „Gyvulių ūkyje. XXI amžius“ šio personažo linija tapo svarbiausia. Širdelė Molė labai nori išsiaiškinti, o kokia viso to prasmė, kam tą spektaklį reikia kurti ir kam tiek daug vienas kitam meluoti. Meilutė Molė entuziastingai keičia gražius, folkloro stilizacija žaidžiančius Divilės Gudačiauskaitės kostiumus, kol

Scena iš spektaklio „Gyvulių ūkis. XXI amžius“

D. MATVEJEVO NUOTR.

galiausiai projektą demonstratyviai palieka Molę kurianti aktorė (Augustė Pociūtė). Būtent ji, tapdama ir šiuolaikinio menininko simboliu, grįžta spektaklio pabaigoje ir išprovokuoja žiūrovus skanduoti sakralią tezę: „Visi gyvuliai lygūs, bet kai kurie lygesni už kitus.“ Frazę, prilyginančią šią teatrinę kakofoniją komiškai išpažinčiai, bylojančiai:

menininkai ir kiekvienas galintis vartoti meną žiūrovas yra tos privilegijuotos kiauulės, įleistos į bažnyčią ir ten užsilikusios. O kas anapus teatro sienų kreipia dėmesį į mus, savo intymius sopulius viešai iškriuksinčius? Na, gal tik medijos, skubančios sukurti antraštę: „Gyvulių ūkis“ premjera Vilniuje: į teatrą rinkosi kviestiniai svečiai.“

Baleto asmenybės

XIX–XXI baleto mokyklos laidos. Eglė Špokaitė, Anželika Cholina ir Aurelijus Daraškevičius

ŽILVINAS DAUTARTAS

Bandydamas išsamiau susipažinti su M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baleto skyriaus, mininčio savo septyniasdešimtmetį, veikla, vis dažniau pagalvodavau: kodėl ji buvo tokia banguota, kodėl nepavykdavo Vilniaus, Kauno, o vėliau ir Klaipėdos teatrų nuolat aprūpinti profesionaliai parengtais baleto artistais? Kodėl vienais metais Baleto skyrių baigdavo keli absolventai, o kitais ir keliolika, nors į Baleto skyrių būdavo priimama tikrai nemažai norinčiųjų tarnauti šokio mūzai? Kaltinome ir skyriaus pedagogus, ir negabius mokinius. Kodėl? Kodėl nepagalvojame, kad bet kokio darinio, Baleto skyriaus taip pat, augimui, plėtimuisi įtaką daro savi dėsniai, nepavaldūs nei žmonėms, nei „aukščiau stovinčioms“ organizacijoms ar įstaigoms.

Todėl nesistebiu, kad 1987 m. Baleto skyrius išleido penkis XIX laidos absolventus, parengtus Kauno Juozo Naujalio meno mokykloje. R. Drazdauskaitę, E. Jakaitytę, J. Zdanavičiūtę, V. Dzedulionį ir E. Žimančių į profesionalią sceną išlydėjo klasikinio šokio pedagogai A. Janušaitė ir A. Jozeliūnas. Tačiau jubiliejinė, XX laida, buvo dar mažesnė: 1988 m. Baleto skyrių baigė tik trys absolventės – R. Astikaitė, I. Juškevičiūtė ir M. Vilkuotytė (klasikinio šokio pedagogė Leokadija Šveikauskaitė-Dumšaitienė). Skaičiai tikrai nedžiuginantys, bet po kiekvienos sausras, bent jau Lietuvoje, ateina lietaus debesys, suteikiantys ir atgaivą, ir viltį.

XXI laida (1989 m.) tarsi išjudino kiek išvėsusią Terpsichorės pavaldinių bendruomenę Lietuvoje. Juk Baleto skyrių baigė rekordinis absolventų skaičius – net penkiolika. I. Gerulskytė, E. Grešnaja, I. Ignatjevaitė, R. Chodorkaitė, A. Cholina, K. Marcinkevičiūtė, J. Miškinytė, L. Petersonaitė, E. Špokaitė,

Nerijus Juška ir Eglė Špokaitė balete „Ana Karenina“

M. RAŠKOVSKIO NUOTRAUKOS

A. Daraškevičius, R. Gedmontas, A. Karpavičius, J. Kasperavičius, R. Remeikis ir I. Urniežius atsiveikino su savo mokytojais, klasikinio šokio pedagogais Birute Krapavičiene, Ada Tumalevičiūte-Nasvytiene, Natalija Sodeikiene ir Borisu Martinkevičiumi. Nieko nuostabaus, kad ir jų likimai susiklostė skirtingai: vieni įsitvirtino profesionalioje scenoje, kiti, kuriems pasisekė mažiau, pasirinko kitus kelius. Vertindamas visų jų indėlį į Lietuvos baleto raidą, leisiu sau išskirti Eglę Špokaitę, Anželiką Cholina ir Aurelijų Daraškevičių, be kurių neįmanoma įsivaizduoti Lietuvos baleto.

Eglė Špokaitė jau tapusi legenda. Tai viena ryškiausių Lietuvos baleto asmenybių, apdovanotų unikaliais gabumais, leidžiančiais artistei be didesnių pastangų (bent jau nematomų) vienodai tobulai perteikti bet kurio kuriamo personažo vidinį pasaulį, pažvelgti į jį supančią aplinką jo akimis. Galima būtų vardinti Špokaitės sukurtus vaidmenis, pradedant Odeta-Odilija Piotro Čaikovskio „Gulbių ežerė“ ir baigiant Ana Karenina Rodiono Ščedrino balete „Ana Karenina“, gėrėtis ne tiek milžinišku repertuaru, kiek ta paslaptinga aura, sklindančia iš scenos, kai šoka Špokaitė. Esu matęs beveik visas Lietuvos baleto

primadonas (išskyrus Olgą Malėjinaitę, pirmąją mūsų Kopeliją), tačiau nedaug kas iš jų gali prilygti Špokaitei.

„Lietuvos ryto“ žurnalistė Edita Urmonaitė reportaže iš Paryžiaus rašė: „Eglė Špokaitė baigė šokti Karmen, savo meiluzio geidžiamą, bet galų gale jį paliekančią – viliojančią ir nerealią, gundančią, bet tyrą; Edvardas Smalakys (Chosė) suklumpa palūžęs, aplodismentų audros lydimas. Lietuvių šokėjai susilaukė tikro triumfo Paryžiuje, vienoje iš kultinių meno vietų *Espace Pierre Cardin*. <...> Ji nė nemėgino įkūnyti tradicinės aistruolės iš Andalūzijos Vakarų su juoda ar raudona suknele, nesiruošė vaizduoti karštų grenadietiškų bučinių. <...> Aistrą išdavė tik savo išraiškingumu stebinantis Eglės veidas. <...> Eglės Karmen šioje uždaroje mažytėje (750 vietų), bet labai įžymioje salėje paliko paslapties ir gracijos pėdsaką...“ Man tik belieka pridurti, kad paslaptingumas ir gracija sklido iš visų šios balerinos kuriamų personažų.

Beje, labai taikliai Špokaitę įvertino ir Ludwigo Minkaus baleto „Don Kichotas“ baletmeisteris Viktoras Barykinas, po spektaklio premjeros interviu „Lietuvos rytui“ pasakęs: „Artistų turite puikių. Labai populiarūs dabar balerina Eglė Špokaitė. Mačiau jos Džuljetą – nuostabi.

Tai įdomi, aukštos klasės balerina. <...> Galima teigti, kad teatras turi naują puikią baleriną. Vadinasi – ir ateitį.“ Išties, baletmeisterio prognozės išsipildė – mes ir dabar turime ateitį, nes Špokaitės šokis ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje nepraėjo be pėdsakų. O jos mokinės Lietuvoje ir kitur sėkmingai eina jos pėdomis.

Nors ir ne visi šios laidos absolventai pateko į Operos ir baleto teatrą, faktas, kad mokykla sugebėjo išleisti į pasaulį tiek auklėtinių, šiek tiek sušvelnino situaciją, kai baleto administracijai reikėdavo laužyti galvą, kaip „sulipdyti“ spektaklį, kai dėl ligų ar traumų išretėja ne tik kordebeleto, bet ir solistų gretos.

Kad ir kaip būtų, XXI laidoje susiformavo dar viena unikali asmenybė – Anželika Cholina, savo kūrybine veikla tarsi pagrindžianti Kultūros ministerijos moto „Nešk savo šviesą ir tikėk“. Svarbiausia, kad būsima choreografe dar mokyklos suoloje ne tik pati tikėjo, bet įtikino patikėti ir aplinkinius. Geriausiai ją apibūdina žodžiai, skirti Adai Tamulevičiūtei-Nasvytienei: „Esu dėkinga savo Mokytojui už tai, kad ji, suprasdama, jog pati netapsiu balerina, leido baigti mokslus savo klasėje ir toleravo mano kūrybinius pasireiškimus. <...> Nuodėmė žiauriai sveikinu savo Mokytoją jubiliejaus proga ir lenkiuosi jai už supažindinimą su baleto menu, estetinį lavinimą ir supratingai ištiestą ranką.“ Tikiu, kad anksčiau ar vėliau šiuos žodžius jai išsakys tie, kurie su ja dirbo, iš jos mokėsi, tikėjo ja ir dalyvavo jos sukurtuose spektakliuose „Moteryų dainos“, „Karmen“, „Romeo ir Džuljeta“, „Bolero“, „Otelas“, „Ana Karenina“, „Traviata“ ir daugybėje kitų. Sakoma, kad pasėta gėrio sėkla anksčiau ar vėliau išdygsta.

Aurelijus Daraškevičius – vienas iš šešių šios laidos vaikinių, bene daugiausia pasiekęs pasirinktos profesijos srityje. Vyrų visais laikais baleto trupėse trūko, tad ir

Eglė Špokaitė balete „Karmen“

patekti į profesionalią baleto trupę vyrams buvo lengviau, ir kopti karjeros kopėčiomis paprasčiau. Todėl kiek stebino tik ką iškepto baleto artisto apsisprendimas – juk ūgio pakako, duomenų (šuois, žingsnis, keltis, sukiniai ir t.t) taip pat, tuo labiau jau tada į akis krito koordinacija, nesukaustytas kūnas, reikiamu laiku ir reikiamoje vietoje galintis arba susispausti tarsi spyruoklė, arba iššauti tarsi iš lanko paleista strėlė. Nežinau kodėl, bet Daraškevičius pasirinko demicharakterinį ampluą. Gal tokį sprendimą lėmė reiklumas sau, o sukurti vaidmenys spėliojimus lyg ir patvirtina. Kad ir kaip būtų, jo sukurti vaidmenys – Princas „Pelenėje“, sušoktas dar Baleto mokykloje, piktasis burtininkas Rotbaras „Gulbių ežerė“, temperamentingasis Espada „Don Kichote“, antikinis Jasonas Antano Rekašiaus „Medėjoje“ ir kiti charakteriniai personažai, be abejo, buvo ne tik profesionaliai paruošti, bet ir atlikti, tam pasitelkiant ir įvaldytą klasikinio baleto techniką, ir profesinius duomenis. Tikėkimės, kad dirbdamas pedagogu ir repetitoriumi Daraškevičius naujai kartai sėkmingai perduos savo patirtį, žinias, gebėjimą gyventi scenoje ir reiklumą sau.

O prie profesijos durų jau laukia XXII „čiurlioniukų“ laidą, kol kas nežadanti sausras.

Anonsai

Nacionalinėje filharmonijoje – koncertas „Vestsaido istorija“

Gruodžio 10 d. Nacionalinėje filharmonijoje rengiamame koncerte „Vestsaido istorija“ su Modesto Barkausko diriguojamu Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru muzikuos daugiau kaip dešimties nacionalinių ir tarptautinių konkursų laureatė pianistė Onutė Gražinytė. Skambės Aleksandro Skriabino Koncertas fortepijonui ir orkestrui, Jurgio Juozapaičio simfonija „Rex“ ir nuotaikinga Leonardo Bernsteino bei Arturo Márquezo šokių muzika.

Nors šio koncerto pavadinimas aiškiai nukreipia į vieną iš Bernsteino

kūrinių, visą programą būtų galima pavadinti tiesiog geros muzikos koncertu. Ir tai sietųsi su skambia to paties Bernsteino, kuriam muzika gyvenime buvo viskas, sentencija: „Be muzikos neišgyvenčiau nė vienos dienos: neatlikdamas jos, nesimokydamas jos ar tiesiog negalvodamas apie ją.“ Meilė muzikai yra šio koncerto moto, siejantis ir skambėsiančius kūrinius, ir juos interpretuosiančius atlikėjus. Tad „Vestsaido istorija“ simboliškai bus papasakota kaip meilės muzikai istorija.

Viena ryškiausių vakaro herojų, be abejo, bus su orkestru muzikuosianti pianistė Onutė Gražinytė. Skambinti fortepijonu pradėjusi būdama penkerių metų, ji žinių sėmėsi Nacionalinėje M.K. Čiurlionio menų mokykloje bei Hanoverio

muzikos, teatro ir medijų akademijoje, o nuo 2021 m. mokslus tęsia Berlyno Hannso Eislerio muzikos akademijoje. Jaunoji pianistė nuolat koncertuoja Lietuvoje, surengė pasirodymų Lenkijoje, Šveicarijoje, Baltarusijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Estijoje, Italijoje, Olandijoje, Austrijoje, Danijoje, Švedijoje ir kt.; muzikavo su tokiais orkestrais kaip Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos, Kauno, Lietuvos valstybinis, Alikantės filharmonijos jaunimo, Zalcburgo Mozarteumo, Liono nacionalinis simfoniniai, Klaipėdos ir Sankt Peterburgo kameriniai orkestrai.

Koncerte su Modesto Barkausko diriguojamu LNSO pianistė skambins Aleksandro Skriabino Koncertą fortepijonui ir orkestrui

fis-moll, jį kompozitorius sukūrė 1896 m. – tai buvo pirmas 24 metų autoriaus kūrinys orkestrui ir vienintelis koncertas visame jo palikime. Ugninga Skriabino muzika primins ją kūręsio kompozitoriaus reakciją į neramią epochos dvasią, jį kankinusius klausimus, į kuriuos atsakymo jis ieškojo filosofijoje. Mintys apie netobulą pasaulio tvarką žadino ryžtą jį keisti, paversti šviesos ir džiaugsmo karalyste. Skriabino įsitikinimu, tai gali padaryti tik menas. Jo ankstyvajame kūrinyje girdėti šopeniški sąskambiai ir lyrizmas, pats Skriabinas šį opusą ypač mėgo ir dažnai grodavo.

Simfoninio vakaro programoje, diriguojamoje maestro Barkausko, skambės dar trys simfoniniai

opusiai – etapinė lietuvių kompozitoriaus Jurgio Juozapaičio simfonija „Rex“, kurios atlikimu Filharmonija mini kompozitoriaus 80-metį, bei nuotaikingi šokių muzikos puslapiai: „Simfoniniai šokiai“ iš legendinio Leonardo Bernsteino miuziklo „Vestsaido istorija“ bei meksikiečio Arturo Márquezo „Conga del Fuego Nuevo“. Spalvingos muzikos vėrinys publikai leis mėgautis orkestro garsų galimybėmis, čia ir dabar kuriamu garsų meno stebuklu ir galbūt išvien su kompozitoriumi Juozapaičiu tapti tyliais muzikinio vyksmo vertintojais, juk kadaise jis yra sakęs: „Mėgstu stebėti orkestrą ir bandyti įspėti jo skambesio paslaptį.“

LNF INF.

Prabanga būti pačiu savimi

Pokalbis su muzikologu, vargonų restauratoriumi Rimantu Guču

EGLĖ ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ

Lietuvos kompozitorių sąjungos sumanytuose „Vakaruose su muzikologais“ lapkričio mėnesį įvyko pirmasis toks susitikimas – su muzikologu Rimantu Guču, kuriam šiais metais sukako 80 metų. Susitikimas žaižaravo žaismingai improvizuotu dialogu, buvo rodomos nuotraukos, tarp jų ir paties Gučo darytos meniškos ir istoriškai vertingos fotografijos, palydimos spalvingais autoriaus komentarais. Vakara vedė ir sukaltuvininką kalbino muzikologė, vargonininkė Eglė Šeduikytė-Korienė.

Jūsų veiklos spektras ištis platus. Esate muzikologas, etnologas, istorikas, vargonų restauratorius. Užrašėte daugiau nei tūkstantį lietuvių liaudies dainų, sudarėte pirmąjį Lietuvos paminklinių vargonų sąrašą (1971), esate radijo ir televizijos laidų, politinių feljetonų autorius. Plati jūsų patirtis atsiskleidžia fundamentaliose monografijose, daugybėje straipsnių, dalyvaujate ir tarptautinėje veikloje, esate Vargonų bičiulių draugijos (*Gesellschaft der Orgelfreunde*), Tarptautinės vargonų statytojų asociacijos (*International Society of Organbuilders*) narys. Vadovavote Lietuvos restauratorių sąjungai, o 1987 m. buvote išrinktas visos SSRS imperijos Vargonininkų ir vargonų meistrų draugijos pirmininku.

Kai sovietmečiu mano tėvai vargonininkavo – buvau dar maža, bet smalsiai klausydavau jų pokalbių. Tėtis visada pagarbiai atsiliepdavo apie jūsų darbus restauruojant vargonus, buvote jam autoritetas (tuomet siaučiant samoksliams vargonų „meistrams“). Kai atėjau į pirmą jūsų paskaitą tuometėje konservatorijoje (dabar LMTA), rodėsi, jau seniausiai jus pažįstu – tos ankstesnės, ikisovietinės Lietuvos inteligentą. O kai prieš šį susitikimą plačiau pasidomėjau jūsų šeima, sužinojau, kokioje aplinkoje užaugote: tėvelis – psichologijos profesorius, psichologinės-pedagoginės literatūros leidinių autorius Alfonsas Gučas; mama – taip pat pedagogė, šviesi asmenybė Giedrė Žmuidzinavičiūtė-Gučienė, ką jau kalbėti apie jos tėvą, jūsų senelį dailininką Antaną Žmuidzinavičių. Papasakokite plačiau apie savo šaknis.

Niekas nepakeis to, ką gauni iš tėvų ir senelių. Tėvelis buvo jauniausias ir į mokslus linkęs vals-tiečių Gučų vaikas. Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse Gučiai pirklo žemės ir išsikėlė gyventi „ant lauko“ Kyburių kaime, į šiaurę nuo Pasvalio. Senelis mirė tą pačią dieną, kai gimiau – 1942-ųjų rugpjūčio 22 d., o bobutė dar po dvidešimties metų. Tėvelis mokėsi Biržų gimnazijoje, vėliau studijavo Vytauto Didžiojo universitete, Vienoje, Jėnoje. Buvo socialdemokratas, net redagavo „Socialdemokratą“ ir kitus šios pakraipos leidinius. Jo pagrindinė specialybė buvo psichologija, ir gyvenime jis buvo geras psichologas bei diplomatas. Kebliausiais laikais sugebėjo dirbti pozityvų darbą. Rūpėjo Lietuva, neblogai išmanė jos istoriją, paveldą. Rūpėjo lietuvių kalba, rūpinosi, kad mes kalbėtume taisyklingai. Pats nuolat šlifavo savo kalbą. Didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ tomai buvo „suskaityti“ kaip romanai.

Mes, vaikai, praleidome Kyburiuose kelias vasaras, kai dar tik prasidėjo kolchozai. Senojo kaimo aromatas ir garsai iki šiol man tarsi simfonija.

Mamytė jaunystėje buvo aistringa skautė ir niekada to nepamiršo. Vytauto Didžiojo universitete studijavo pedagogiką, visą gyvenimą dėstė Pedagoginiame institute, buvo docentė, taip ir nepatapsi tikra „tarybine dėstytoja“.

Senelis iš mamytės pusės dailininkas Antanas Žmuidzinavičius buvo dzūkas ir tuo didžiavosi. Vadinavome jį dieduliu. Ne kartą priminė savo tėvo Jono Žmuidzinavičiaus pamokymą, kurio neužmirštu iki šiol: „Ne tas durnas, kuris žino, kad jis durnas, tik tas durnas, kuris nežino, kad jis durnas.“ Jau vien iš jo paveikslų siužetų justi, kad širdimi liko kaime. Mokėjo daug senų, puikių dzūkiškų dainų. Deja, kai jau tapau folkloristu ir nusivėčiau konservatorijos magnetofoną, būti įrašomas nesutiko, nes, esą, balsas per seno žmogaus. Nepaprastai brangino tautinį meną. Jau pirmosiose lietuvių dailės parodose buvo eksponuojama jo surinktų juostų, audinių. Daugelis jų dabar M.K. Čiurlionio muziejuje Kaune. XX a. pradžios tautinio atgimimo dvasia buvo juntama visoje aplinkoje. Jo dirbtuvėje – paveikslų iki lubų, o ant pilkos milo užuolaidos kabojo 1886 m. kanklės gražiai užriestu galu. Ar ne pagal tas kankles vėliau ir iki šiol dirbami nauji instrumentai. 1912 m. diedulis tas kankles nutapė – mažą paveikslėlį. Padovanojo jungtųjų proga mano žmonai Vidai, kanklininkei. Dabar kabo namie matočiausioje vietoje.

Tėvelis, mamytė buvo smalsūs keliautojai, mes turėjome galimybę nuo mažens gerai pažinti Lietuvą ir esame jiems dėkingi, kad apvažiavome ją keliskart dar būdami vaikai. Su dieduliu teko kiek mažiau pavažinėti, o kelionės dažnai būdavo trumpos: išlipam, apsidairo, pasistato etiudininką su lakštu drobės, paletė, teptukais... Kiek kartų sėdėjau šalia valandomis ir žiūrėjau, kaip atsargiai ir tiksliai liečia teptuku drobę, neskubėdamas, susikaupęs.

Močiutė iš mamytės pusės Marija Putvinskaitė kilusi iš senos žemaičių bajorų giminės. Jos brolis Vladas Putvinskis vėliau įkūrė Šaulių sąjungą. Močiutė XX a. pradžioje studijavo Vakaruose, tapo dantų gydytoja. Dalyvavo tautinio atgimimo sąjūdyje. 1909 m. susituokė su dieduliu. Kai neseniai Vilniaus Šv. Pilypo ir Jokūbo bažnyčios knygos Lietuvos valstybės archyve ieškojau įrašo apie vargonų meistro Juozapo Radavičiaus mirtį, pasinaudojau proga pažūrėti įrašo apie senelių santuoką. Juos sutuokė kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas, o liudininku buvo Jonas Basanavičius. Mamytė gimė Vilniuje. Į Kauną šeima pasitraukė lenkams užėmus Vilnį.

Ar muziko kelią pasirinkote pats, ar nukreipė tėvai?

Koks čia pasirinkimas, kai norėdamas pasiekti klavišus ant kėdės turi sukrauti visas Beethoveno sonatų natas. Močiutė jaunystėje gerai skambino fortepionu, net rengėsi stoti į Paryžiaus konservatoriją. Dar dabar turiu kelias natas su jos parašais. Bet pertempė ranką ir teko mokytis kitur. Mamytė taip pat mokėsi skambinti fortepionu, bet tiek, kiek to reikėjo dėl gero bendro išsilavinimo. Pianinas mūsų namuose buvo dar močiutės (juo buvo skambinęs Čiurlionis). Mane, kaip ir brolių bei seseris, pradėjo mokyti gana anksti. Mano pirmoji mokytoja – kaimynystėje gyvenusi Jadvyga Čiurlionytė, kiek ji vargo, kad skambinčiau sulenktais pirštais. Atsinešdavau natų sąsiuvinį, ir Čiurlionytė čia pat, sėdėdama prie rašomojo stalo, sukurdamas man kokią mielą mažą pjesę. Vėliau iš Užupio pradžios mokyklos vaikščiojau į vaikų muzikos mokyklą Didžiojoje gatvėje, paskui ketverius metus vargonai pučiaus fleitą Vilniaus dešimtmetėje muzikos mokykloje. 1957 m. perėjau į dabartinę Užupio gimnaziją. Kai supo įvairiausių polinkių ir siekių moksladragiai, atsirado daugiau oro. Kartais per pertraukas nubėgdavome ant Bekešo kalno pažiūrėti į Vilniaus panoramą. Pradėjau fotografuoti.

Po devintos klasės atsirado galimybė su universiteto studentais vykti į folklorinę ekspediciją Stačiūnuose Pakruojo rajone. Vadovavo

Rimantas Gučas prie Vilniaus universiteto Mažosios aulos vargonų, 1979 m.

ASM. ARCHYVO NUOTR.

nuostabus žmogus, neseniai miręs Leonardas Sauka. Kartu važiavo etnomuzikologė Danutė Kuzinienė. Tuomet melodijas reikėjo užrašyti natomis tiesiai iš klausos. Pasirodė, kad spėju pakenčiamai užrašyti, taigi pasitikėjo mano gebėjimais, galėjau vaikščioti savarankiškai, užrašinėti. Taip patiko, kad dar ir Kuzinienės paragintas panorau stoti į konservatoriją, į Čiurlionytės klasės folkloro specialybę. Paprašiau tėvų „stipendijos“ ir netrukus puiki, temperamentinga pedagogė Aldona Lipčiūtė ėmėsi patempti mano „pianizmą“ iki stojamųjų egzaminų lygio. Jos bute stovėjo Maironio fortepijonas, ant jo paklota skara, su kuria jos motina Marija Lipčienė Valstybės teatre kadaise dainavo Karmen. Tuose namuose sovietų valdžios nebuvo nė kvapo. Harmonijos gana sėkmingai pamokė studentas Vlovas Juodpusis, su kuriuo iki šiol miela susitikti.

Dar vieną vasarą pabuvau universiteto istorikų ekspedicijos Dieveniškų krašte fotografu. Ekspedicijos dailininkas buvo Vilniaus dailės instituto studentas Rimantas Dichavičius. Jis piešdavo įvairius trobesius ir padargus, o aš fotografuodavau. Grįžę kartu išryškinome fotojuostas ir gal visą mėnesį praleidome žiūrėdami tas nuotraukas. Jam tas labai patiko ir jis įsitraukė į fotografiją.

Konservatorijoje mano diplominis darbas buvo lietuvių liaudies instrumentinė muzika. Turėjau progų pavažinėti po muziejus, taipgi pažvelgdamas ir į vargonus. Vargonai, ypač kaimų bažnyčiose, kažkaip derėjo prie liaudies instrumentų. Nė karto negirdėjau iš kaimo žmonių apie juos nė vieno nepagarbaus žodžio. Po konservatorijos septynetą metų padirbėjau Dailės

muziejaus Teatro ir muzikos skyriuje. Susidarė puiki galimybė susipažinti su ikisovietinės Lietuvos kultūrine spauda, daugybe įvairių dokumentų, rankraščių. Išėjau neblogą lietuvių muzikos ir teatro istorijos kursą. Netrukus galėjau pradėti sistemingai važinėti po Lietuvą ir aprašyti vargonus.

7–9-ajame XX a. dešimtmeciuose rašėte recenzijas, dažniausiai vargonų koncertų. Buvote kandas, nevengdavote kritikos. Ar neteko patirti atliekų rūstybės?

Pradėjau rašinėti į laikraščius dar būdamas studentas. Anuomet redaktoriai tekstus taip darydavo, kad man būdavo gėda pamatyti savo pavarde, ir tą pačią iškreiptą. Todėl dažnai pasirašydavau slapyvardžiais. Trumpos recenzijos – neblogas, bet praeityje likęs žanras.

Kad ir kokios būtų recenzijos, tai šio toks įvykio aidas. Ko gero, būti nepastebėtam atlikėjui blogiau nei būti kiek užkabintam. Maniau, reikia reikšti vien savo nuomonę (įspūdį). Tik kad sunku tą nuomonę pateikti ir trumpai, ir aiškiai, ir taktiškai. Labiausiai esu susimovęs tuomet, kai atsižvelgdavau (ar buvau priverstas atžvelgti) į kitų nuomonę. Ilgainiui, kaip man atrodė, susikūriau reputaciją – publika pastebėdavo, redaktoriai atidžiai žiūrėdavo, ar kur nors „nepakįšau kiaulės“, kritikos objektai blogiausiu atveju nesisveikindavo porą savačių, redaktoriai braukydavo, bet kai ką ir praleisdavo. Buvo vienas epizodėlis, vertas poto plunksnos. Užsukau į „Litmenio“ redakciją peržiūrėti savo rašinėlio. Redaktorė persigandusi rodo

NUKELTA Į 5 PSL.

ATKELTA IŠ 4 PSL.

į vyr. redaktoriaus duris. O jis sėdi raudonas kaip vėžys – ar žinai, ką parašei?! Juk tavo nuomonė skiriasi nuo „Komjaunimo tiesos“ nuomonės! Pasakojo, kad gerbiamas kultūros ministro pavaduotojas su nerimu laukdavęs šeštadienio ir jei atsivertus „Literatūrą ir meną“ ten „nieko nebūdavo“, jam kaip akmuo nuo širdies nukrisdavęs. Buvo ko jaudintis: griežčiausi kritikos kritikai – SSRS liaudies artistai – aiškiai sakė „mums tokios kritikos nereikia“. Kartą Kompozitorių sąjungoje net buvo surengtas muzikos kritikos būklės aptarimas – bene atviras partinis susirinkimas, kurį inicijavo ir „moderavo“ pats LKP CK kultūros skyriaus vedėjas. Lygis toks aukštas, kad manęs nė neįleido, tik tas „draugas“ pasišaipė: „Norėjo čia tokie iš gatvės įeiti.“ Ir mūsų dienomis yra viršininkų, linkusių kalbėti už akių. Redaktoriai jautėsi turį teisę tekstus be saiko taisyti, pagal save „tobulinti“. Atneši straipsnelį – „atnešei medžiagytę – puiku, dabar dirbsim“, ir pradeda iš mano „medžiagytės“ savo drabužių siūti. Neužtenka kantrybės ginčytis. Girdėjau, kad nenusileisdavo vienintelis autorius – Vytautas Landsbergis. Jei jau jis ateina – išsunks, prispaus, bet savo pasieks.

Man muzikologo pašaukimą liudija jūsų vadovavimas rašant magistro darbą – buvo lengva, paprasta ir aišku. Niekad nepamiršiu, kai pradedant dirbti su archyvine medžiaga užbėgote už akių beprasmiam laiko gaišimui. Tada atnešėte pluoštą savo pirmųjų muzikologijos darbų sąsiuvinių ir pasakėte: „Štai, pažiūrėk ir įsidėmėk, kaip nereikia dirbti!“ O esmė buvo ta, kad paėmus bet kurį šaltinį reikia iškart žymėtis visus būtinus duomenis ir taip išvengti grįžimo prie jo dar ir dar kartą. Dabar tą patį sakau savo studentams ir visada paminiu, iš ko išmokau šią pamoką.

Tasai magistro darbas, kurį parašei, „Lietuvos vargonininkų mokykla iki 1944 m.“ buvo labai reikalingas. Apsidžiaugiau, kai ėmeisi šios temos. Pats kadaise buvau pradėjęs tuo domėtis, net kai ką padariau. Man nepatiko nusiteikimas, kad profesionalus vargonavimas Lietuvoje prasidėjo „tik tarybiniais metais“. Juk ir anksčiau buvo rimtų instrumentų, vargonininkų, mokytojų su mokiniiais, buvo Europa. Jei sovietiniai okupantai sklandžią vargonų kultūros raidą nukirto, reikia vėl ją sujungti, kad jaustumės senos kultūros dalimi. Džiauguosi, kad darbą parašei gerą, kad jį pratęsei – iš to išėjo ir disertacija, ir monografija.

Mažai kas beatsimena, kad vaidinote ir filmuose. Kokie buvo jūsų vaidmenys?

Daugiausia Arūno Žebriūno televizijos filmuose teko pasivaidentti mažuose epizodėliuose, o kartais net ir kokį žodį pasakyti. Žebriūnas kvietėsi daug muzikų. Didžioji dalis laiko filmavimo aikštelėje praeidavo belaukiant. Tai suteikė progą pabendrauti su įdomiais žmonėmis. Vis prisimenu scenas, kuriose santykius aiškinosi Nelė Savičenko ir Regimantas Adomaitis. Aš visą laiką riogsojau kampe prie baro. Barmenas buvo Juozas Kanopka, senas vilnietis. Jis daug pasakojo apie anuos laikus, apie pažįstamus žmones, apie tai, kaip mokėsi kunigų seminarijoje. Jo profesorius Maiironis, pamatęs, kad gero kunigo iš jo nebūsią, patarė rinktis kitą kelią. Kanopka nuėjo į aktorystę, o kunigus vaidino tikrai įspūdingai. Dalyvavau smagioje scenoje kaip vienas iš kelių kostiumuotų prancūzų buržuazinių veikėjų, antikomunistinio laikraščio redkolegijos narių. Iš visų didingai kyšojo Vytautas Tomkus. Mano replika buvo trumpa: „Svarbiausia sunaikinti komunistus!“ Pasakiau ją pasigardžiuodamas ir dar mostelėjau ranka, tarsi traiškyčiau bjaurų vabzdį. Pakartotinai repetuojant tą sceną Žebriūnas pataisė: „Gučas. Mažiau entuziazmo!“ Bet jutau, kad jam patiko. Kažkada paguglinau savo pavardę rusų kalba, tai radau ją prie „aktiory soviet-skogo kino“ („tarybinio kino aktoriai“) su rusišku komentaru: „velikolepnyj master epizoda“ („puikus epizodo meistras“).

Dažniausiai esate minimas kaip muzikologas ir vargonų restauratorius. Restauravote ir pastatėte per 30 vargonų, keliolika yra jūsų paties vadovaujamos Vargonų restauravimo dirbtuvės, nuo 1993 m. tapusios bendrove „Vilniaus vargonų dirbtuvė“, kūriniai: Vilniuje, Šv. Jonų bažnyčios Oginskių koplyčioje (1974) ir didieji (2000); Vilniaus universiteto auloje (1975); Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (1993); Kauno Vytauto bažnyčioje (1983); Švenčiausiosios Trejybės bažnyčioje (1990), Nidos evangelikų liuteronų (1984), Kernavės (1993), Miroslavo (2006) ir kitose bažnyčiose. Jūsų vargonams būdingas švelnus, gilus, tarsi aksominis skambesys. Šv. Jonų bažnyčioje, kurioje dirbau ilgiau nei dešimtmetį, didžiųjų vargonų skambėjimas man asocijuojasi su vandenyno bangavimu ir vandens gelmės spalva. O kurie statyti vargonai jums mieliausi skambesiu ar statymo istorija?

Pagrindinis mano gyvenimo darbas – vargondirbystė. Trisdešimt metų praleidau dirbtuvėje greta kvalifikuotų ir sumanių darbininkų, užiančių staklių, lentų, lydomo metalo. Brėžiniai, tiekimas, nesibaigiantys finansiniai dokumentai (per savaitę popieriaus

sueidavo tiek, kiek reikėjo vienam „Literatūros ir meno“ numeriui) ir atitinkama atsakomybė, darbo sauga (buvo ir skaudžių nelaimių...). Kai 1972 m. buvau pakviestas į Paminklų restauravimo trestą steigti vargonų dirbtuvės, viską reikėjo pradėti nuo nieko – nuo dviejų tuščių kambarių, į kuriuos prikrovėme senų nereikalingų vargonų vamzdžių, kad būtų jau užimti. Pagrindines stakles reikėjo patiemis susikonstruoti. Turėjau du svarbiausius dalykus – tresto vadovybės pasitikėjimą ir sumanių, nagingų bendradarbių. Jų pastangomis pavyko sukurti dirbtuvę, apie kurią šveicarų vargonininkas Guy Bovei po kelerių metų pasakė, kad šveicarijoje tokia laikoma gerai įrengta. (Bovei man visada buvo autoritetas, jo mintys, pastabos, patarimai itin taiklūs. Dar prieš porą mėnesių su juo kalbėjausi.) Kai galiausiai atsidūriau Šveicarijoje, Hermanno Mathiso dirbtuvėje, mačiau, kad maždaug 1975–1980 m. jo ir mūsų įranga buvo panaši, bet jie visą laiką plėtėsi, tobulėjo, o mes šliaužėme mažais žingsneliais.

Paminklų restauravimo treste jaučiausi privilegijuotas. Man skyrė

Rimantas Gučas ir Eglė Šeduikytė-Korienė

V. OKULIČ-KAZARINO NUOTR.

meistro etatą – pačią žemiausią pakopą administracijos hierarchijoje. Vargonų meistras – skambėjo tiesiog prašmatniai, o žemos pareigos suteikė prabangą būti pačiu savimi, su visais bendrauti vienodai. Nedaryti tarnybinės karjeros – puikus dalykas. Rūpėjo geriausiai, kaip sugebi, atlikti darbą ir, kaip dera sovietijoje, išnešti sveiką kailį.

Per 35 metus mūsų UAB Vilniaus vargonų dirbtuvė padirbo ir restauravo maždaug vienus vargonus per metus. Remontai nesiskaito. Vakaruose tokio dydžio dirbtuvės padarydavo kelis kartus daugiau. Toks buvo sovietinis darbo našumas. Bet už tai, ką padarėme, ne gėda. Ko gero, buvome vieninteliai imperijoje, sugebėję išlįsti iki profesionalaus lygmens.

Svarbiausias mūsų darbas – didieji Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčios vargonai. Dėl jų 1972 m. buvau pakviestas organizuoti vargonų dirbtuvę, juos pašventino 2000-aisiais Tarptautinės vargondirbių asociacijos (ISO) kongreso proga. Turėjome malonumą priimti apie 120 meistrų

iš visų pasaulio kraštų. Mums tai buvo rimtas egzaminas, kurį, atrodė, išlaikėme.

Universiteto vargonai – didžiulis instrumentas, turintis 64 registrus. Susipažinau su gana turtinga istorine medžiaga ir bandėme sukurti XVIII–XIX a. pirmos pusės vargonų skambesį. Vargonai grynai mechaniniai – kaip senais gerais laikais. Reikėjo pasukti galvą, kaip sklandžiai sutalpinti tokį mišką jungčių ir trauklių. Braižyti nė nebandžiau, vis vien nemokėčiau. Bet apskaičiavimų ir schemų pakako, kad viskas sklandžiai sutiltų. Pradinį intonavimą atliko Bernardas Vasiliauskas, o galutinį – Jānis Kalniņis. Jānis, kadaise panoręs dirbinti vargonus, buvo atvykęs patarimo. Jam patariau paprastai: nori dirbti – dirbk, mokykis iš pavyzdžių ir neklausyk profesorių, manančių, kad gerai dirbti gali tik užsieniečiai.

2005 m. į mūsų vargonų dirbtuvę užėjo svečiai iš Antano Žmuidzinavičiaus tėviškės Miroslavo pasiteirauti, ar galėtume pastatyti naujus vargonus. Lyg tyčia galėjome greitai pasiūlyti galingą vieno manualo su pedalais instrumentą. Daugiau bažnyčioje nė

gyvenimą. Kai kiti samprotavo nežinodami faktų, man pasirodė įdomiau juos rinkti ir sisteminti. Kai jau dirbau muziejuje, man buvo suteikta galimybė nuosekliai keliauti po vargonus. 1970 m. duomenų surinkta tiek, kad jau buvo galima sudaryti saugotinų vargonų sąrašą. Jis patvirtintas 1971 m. ir tai galima laikyti oficialia vargonų paveldosaugos Lietuvoje pradžia. Duomenis rinkau įvairiomis progomis, o vėliau susidarė galimybė padirbėti ir archyvuose. Galiausiai medžiagos susikauptė tiek, kad buvo galima galvoti apie išleidimą. O čia dar atėjo trys įpareigojančios progos – Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis, 600 metų nuo pirmojo vargonų paminėjimo Lietuvoje ir 100 metų nuo pirmojo lietuviško muzikinio žurnalo „Vargonininkas“ išleidimo. Pavyko parengti gana išsamią Lietuvos vargonų istorijos apžvalgą ir duomenis apie 425 vargonus. Kažkiek praleidau, nes nepėjau aplankyti. Nuo to laiko keli vertingi instrumentai pražuvo, bet pastatyta nemažai naujų.

Nuo pat pradžios susidūriau su lietuviškų terminų klausimu. Pirmasis terminų komisijos posėdis įvyko 1968 metais. Nuo to laiko žodynas nuolat plečiamas, įtvirtinamas. Gal apie 1995-uosius į rankas pateko belgų vargonų specialisto Wilfriedo Praeto 1989 m. išleistas daugiakalbis žodynas (11 kalbų, 2000 m. pasirodė antroji laida su jau 19 kalbų). Kai bičiuliai Švedijoje papasakojo, kad ruošiamasi leisti trečiąją laidą, paprašiau padėti susisiekti su autoriumi ir pasiūliau, kad būtų įtraukta ir lietuvių kalba. Jis pasiteiravo, ar mūsų vargonų tradicijos tiek senos, kad turėtume savo terminus. Įtikinau, kad taip. Dar paklausė, kokiai kalbų grupei priklauso lietuvių kalba ir kurioje vietoje žodyne turėtų būti. Papasakojau, kad tai seniausia Europos kalba, taigi nuo jos derėtų pradėti. Kadangi žodynas jau buvo pradėtas nuo germanų kalbų, po to – romanų kalbų grupė, tai nuo lietuvių prasidėjo tik „visi kiti“, o baigėsi kinų. Trečiame leidime jau 23 kalbos. Ne mažiau man rūpėjo tam tikras politinis aspektas. Lietuvių kalba turi būti matoma tarp kitų senos kultūros tautų kalbų.

Rengti naujausią knygą (2019) paskatino noras pirmiausia padėti vargonų savininkams Lietuvoje, kurie dažnai per nesupratimą vargonų nesaugo. Taip pat ir vargonininkams naudinga turėti kažką panašaus į vadovėlį. Pasinaudojau proga Enciklopedijų leidybos centrui pateikti daug metų rinktą medžiagą apie Lietuvos vargondirbius ir Lietuvos vargonų – kultūros vertybių – registrą. Enciklopedijos, žinynai, žodynai turi būti nuolat taisomi ir papildomi. Tikiuosi, kad bus kas tai padaro.

Dėkoju už įdomų pokalbį. Ilgiausių metų!

Sielos celė

Spektaklis „Tarsi vaizduotės epizodas, kurį vadiname tikrove“

Ieva Tumanovičiūtė

Naujai įkurtas teatras „Transmutation Theatre“ savo pirmuoju Povilo Makausko režisuotu spektakliu „Tarsi vaizduotės epizodas, kurį vadiname tikrove“ parodė siekį su žiūrovu užmegzti intelektualinį ir dvasinį ryšį. Neseniai atsidariusiose meno erdvėse „Vileišio 18“ lapkričio 25–27 d. įvykęs spektaklis sukurtas pagal portugalų rašytojo Fernando Pessoa (1888–1935) „Nerimo knygą“. Prieš spektaklį meno erdvių fojė galima pavartyti ant pilgo stalo išdėliotas Pessoa knygas, sužinoti jo gyvenimo faktus, apžiūrėti jo nuotraukas, perskaityti keletą eilėraščių ar ištrauką iš Antonino Artaud veikalo „Teatras ir jo antrininkas“, iš senovinio grotuvo sklindant portugaliskai praėjusio amžiaus muzikai, pamatyti tai, kas įkvėpė spektaklio kūrėjus. Tarp viso to – Joano Miró paveikslas ir džiovintos gėlės.

Spektaklio estetika primena senoje knygoje sudžiovintą augalą: neryškos žemės spalvos, būdingos ir veikėjų kostiumams (Dominyka Kačonaite), bei praeities ir sustabdyto laiko pojūtis. Vidinį personažų pasaulį atspindinčios erdvės interjerą sudaro kuklūs, bet originalūs, iš šeimos palikimo ar antikvariatų surinkti sendaikčiai, saugantys prisiminimus: dailios medinės kėdės, vienos atlošas puoštas sendintu veidrodžiu, kitos – neįmantriais raižiniais; tamsios senų baldų dalys, virtusios lentomis, ant kurių kreida rašomos frazės iš „Nerimo knygos“, keletas lagaminų, akmenys ir knygų ryšuliai. Pagrindinis scenografijos elementas – aukščiau stovinti spintelė stiklinėmis durimis, virstanti ir langu, pro kurį įkvepiama, o ant palangės pamerkiama gėlė, ir šešėlių teatro scena, ir altorėliu, kuriame uždegama žvakė žmogaus sielai. Tiksliau, žmogui, kuris tos sielos ieško.

Premjeros

„Lost Lost Lost“ Klaipėdos dramos teatre

Klaipėdos dramos teatre lenkų režisierius Michałas Borczuchas kuria spektaklį apie Joną Meką „Lost Lost Lost“, kurio premjera vyks gruodžio 9 ir 10 dienomis. Pateikiame pokalbį su režisieriumi ištrauką.

Kaip į jūsų akiratį pakliuvo Mekas?

Atradau jį atsitiktinai, gal prieš kokius šešerius metus užtikau jo kūrybą vienoje iš internetinių platformų. Kai kuriais jo filmais naudojaisi kurdamas spektaklį Varšuvoje pagal Karlo Ove's Knausgårdo

Karolis Legenis spektaklyje „Tarsi vaizduotės epizodas, kurį vadiname tikrove“

B. FRĄTCZAKO NUOTR.

Kūrinyje jaučiama režisieriaus Makausko pastanga susitelkti į esmę – apnuoginti rašytojo ir veikėjo sielas. Pessoa „Nerimo knyga“ sudaryta iš beveik penkių šimtų dažniausiai nė puslapio nesiekiančių įrašų bei kelių dešimčių didesnių fragmentų – Bernardo Soarešo apmąstymų. Jis ypatingas žmogus, Lisabonos kontoros tarnautojas, apskaitininko padėjėjas, pildantis skaičių eilutes, tačiau gyvenantis paraleliniame minčių ir vaizduotės pasaulyje. Nors jį dažnai kanina bodesys, aprašydamas pasaulį ir save jis geba kurti poetišką prozą. Savo mintis dėlioja grakščiai ir padaro netikėtų įžvalgų. Jis įstabus rašytojas ir mąstytojas, besilaikantis savito požiūrio į gyvenimą – tikrovėje dalyvauti kuo mažiau ir priimti ją tik kaip vaizduotės impulsą. Jo asocialumas ir uždarumas išskirtinis, tačiau peraugantis ne į patologiją, bet į kūrybą. „Nerimo knygos“ užrašuose, niekur nevedančiuose ir neturinčiuose jokios tikslinės struktūros, Soarešas apmąsto daugybę dalykų ir temų: kontempliuoja debesis, kūrybą, visuomenę, lytį, fiksuoja menkiausią savo nuotaikos ir vidinio gyvenimo pokytį, bangaudamas nuo ekstazės iki tamsiausios apatijos, ir visa tai – be menkiausių išorinių įvykių.

Makauskas iš padrikos, dieno-raščio tipo „Nerimo knygos“ (paties Pessoa nebaigtos ir išleistos po jo mirties, tik 1982 m.) sukuria savitą dramaturgiją apie painų ir paslaptinę autoriaus ir jo sukurtos personažo bei savaties ir vaizduotės santykį, kurį suvaidina aktoriai Povilas Barzdžius ir Karolis Legenis. Kamerinėje meno erdvių salėje puslankiu susodintiems vos kelio likai žiūrovų jie kuria jautrią kelionę sielos paieškos link, siekdami veikėjų ir žiūrovų vidinių pasaulių susitikimo.

Spektaklis prasideda nuo priemoje susmukusio Barzdžiaus Pessoa monologo apie visuomenę – pasibjaurėjimo vulgariu jos veiklumu. Jam svetima visa tai, kas traukia daugelį, – veiklumas ir turėjimas. Vėliau ne deklaratyviai, o persmeltas skausmo savo požiūrį į visuomenę Barzdžiaus Autorius išplėtoja monologe apie žmones, kurie „nori pasiimti iš gyvenimo“. Jie – materialistai ir visiškai priešingos sanklodos bei vertybių būtybės nei jis, kuriam ir ideali meilė gali įvykti tik tarp niekada nesusiliesiančių vitražo figūrų. Visa laimė, kad patirtą svetimumo kančią jis gali paversti iš žodžių gimstančiu grožiu, nervingai kreida rašydamas ant lentų.

„Mano kovą“. Jei žinote šią romanų seriją – tai autobiografinis kūriny, tada daug mažiau apie autoriaus asmeninį gyvenimą. Pamenu, kad aktoriams rodžiau Meko filmą, norėjau juos supažindinti su jo metodu, tuo, kaip jis renka ir kolekcionuoja vaizdus, atsiminimus iš savo gyvenimo. Tai buvo mūsų inspiracija. Buvau sužavėtas tų filmų – jie neturi siužeto ir veikėjų, bet yra kino meditacija, skatinanti gilius apmąstymus.

Gal galite pasidalinti spektaklio idėja?

Nutariau spektaklį kurti pagal interviu. Turime daug Meko interviu ir interviu su juo. Mane ypač paveikė jo interviu su Johnu

Lennonu ir Yoko Ono, jį skaitant Meko kelionė iš mažo kaimelio per karo metų Europą į Niujorką atrodė vis labiau neįtikėtina. Atvykimas į Niujorką jam turėjo būti kaip nusileidimas į Mėnulį. Tame interviu labai gerai justi Meko atvirumas žmonėms iš savo pasaulio, žmonėms, kurie ieško savęs, kovoja su savo ego ir fantazijomis.

„Lost Lost Lost“ kuriame per keturis didelius interviu. Stengiamės sujungti arba supriešinti tokius interviu kaip su Lennonu bei Ono ir tuos, kuriuose tyrinėjama jo tragiška kelionė iš namų į Niujorką. Manau, kad šių dviejų temų sandūroje yra kažkas svarbaus mūsų spektakliui, nes matai ne tik emigrantų likimo, bet ir praėjusio karo

Aktorius Legenis kuria, materialistų požiūriu, nevykėlį kontoros tarnautoją Bernardą Soarešą, suformuotą, anot jo paties, ne žmonių, bet vienatvės, tačiau būtent jame slypi vertingiausia kūrybos dvasia. Akmenis Soarešas užkloja kailiuo atraižomis ir jie virsta avėlėmis, kurias jis ragina pasiganyti. Tai vienas šviesiausių ir komiškesnių spektaklio epizodų, meilės prisipažinimas žmogaus vaizduotei. Jautrus, pažeidžiamas ir tikrovėje šešėliu besistengiantis būti Legenio Bernardas išjaučia kiekvieną tikrovės elementą: nori įsikūnyti ir į akmenį, ir į karalių, ir į moterį, ir į debesį. Jis menininkas be grupės, be judėjimo, be žiūrovų – pats sau vienas kaip žaidžiantis vaikas.

Žavėjimasis kūryba, menu ir menininkais nuo pradžių būdingas Makausko spektakliams. Debiutiniame jo kūrinyje „Yolo“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2014) apie karą ir kitomis politinėmis temomis buvo kalbama pasitelkiant iš Pablo Picasso paveikslo „Gernika“ atgijusias lėles. Viena jų – arklys – pasirodo ir spektaklyje „Tarsi vaizduotės epizodas, kurį vadiname tikrove“.

„Bodesys – tai mitologijos stygius“, – užrašas ant lentos, pabrėžiantis maginės vaizduotės ir tikėjimo stebuklais ilgesį. Dar studijų metais Makauskas statė Oscaro Wilde'o filosofinę pasaką „Žvejas ir jo siela“ (Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2014), vėliau to paties autoriaus „Laimingąjį princą“ (LNDT, 2016) bei spektaklį vaikams „Mano fėjų herbariumas“ (Nacionalinis Kauno dramos teatras (NKDT), 2019), kuriuose galima justi tą patį vertybinį pagrindą – pastangą ieškoti gėrio ir grožio, vertinti žmogaus pažinimo ir kūrybos siekį. Šiuose kūriniuose, kaip ir kituose režisieriaus darbuose, tarkim, „Trojietėse“ (NKDT, 2019), vyrauja vizualinis pradas, o naujausiame

spektaklyje paveikliausi aktoriai. Į vieną jie sujungia tekstą, mintis ir jausmus, kurdami intymų santykį su žiūrovu. Siekis susitelkti į aktorių buvo juntamas ir režisieriaus spektaklyje „Apsėdimas“ (Jau-nimo teatras, 2017) pagal Fiodoro Dostojevskio romaną „Broliai Karamazovai“, bet šįkart pasiekiamas didesnė įtaiga ir kokybė. Tam įtakos turi ir kamerinė erdvė, kurioje žiūrovas atsiduria arti aktoriaus ir gali matyti menkiausius jo judesius, tarkim, kaip dviem pirštais jis žygiuoja raudona juostele, tapdamas vaizduotės valdovu.

Intymią erdvę ir pojūtį, kad atsiduri veikėjo galvoje, sustiprina kompozitorės Gabijos Gaigalaitės kuriami garsai, sklindantys iš aplink aktorius ir žiūrovus ratu išdėstytų kolonėlių, iš skirtingų erdvių taškų, taip pat iš už nugaros, bei šviesos (Karolis Zajauskas). Spektaklyje vyrauja prietema, bet reikiamu momentu išryškinami aktoriai, o tinkamai apšviesti daiktai įgyja simbolio reikšmę.

Savo nuotaika ir sakralumu spektaklis „Tarsi vaizduotės epizodas, kurį vadiname tikrove“ primena tokius kūrinius kaip Gintaro Varno „Švyturys“ (NKDT, 2005), Kristiano Smedso „Liūdnos dainos iš Europos širdies“ (2006) bei Eimunto Nekrošiaus teatro atspindžius. Atradęs sau artimą literatūrą ir aktorius, režisierius Makauskas išsakė tai, kas jam svarbu kaip žmogui ir kaip menininkui, teigdamas, kad teatras gali būti sukurtas minimaliomis priemonėmis, nenaudojant technologijų bei vaizdo efektų, ir labiau priartėti prie alchemiko laboratorijos nei filmavimo aikštelės su didžėjaus pultu. Spektaklis išreiškia viltį grąžinti teatrui prasmingą tekstą, paslaptį ir leisti patikėti, kad jame vis dar gali įvykti magijos seansas pašvęstųjų saujelei, kuriai norisi iš arti pamatyti sielos atsivėrimą.

D. RIMEIKOS NUOTR.

Michał Borczuch

atspindį šiuo metu šalia mūsų sienų vykstančiame kare ir matai, kokie svarbūs yra menas bei kultūra kuriant antidotą siaubingam chaosui,

tyvrančiam pasaulio ekonominėje, politinėje plotmėse.

PAGAL KLDT INF.

Gyventi tarp „prieš“ ir „po“

Pokalbis su dramaturgu Mindaugu Nastaravičiumi

AGNĖ ZĖRINGYTĖ

Pagal dramaturgo Mindaugo Nastaravičiaus pjeses sukurti tokie spektakliai kaip „Paukštyno bendrabutis“ (rež. Valentinas Masalskis, Klaipėdos jaunimo teatras (KJT), 2012), „Kita mokykla“ (rež. Masalskis, KJT, 2013), „Kelionė namo“ (rež. Vidas Bareikis, „Low Air“, 2013), „Demokratija“ (rež. Paulius Ignatavičius, Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDT), 2014), „Man netinka tavo kostiumas“ (rež. Masalskis, KJT, 2014), „Pasirinkimas“ (rež. Bareikis, Jaunimo teatras (JT), 2016), „Miškelis“ (rež. Masalskis, KJT, 2022), „Laukys“ (rež. Olga Lapina, Juozo Miltinio dramos teatras, 2022). Taip pat dramaturgas pritaikė kitų autorių kūrinius spektakliams „Trys seserys“ (rež. Yana Ross, LNDT, 2017), „Vienos miško pasakos“ (rež. Ross, JT, 2019), „Don Kichotas“ (rež. Adomas Juška, JT, 2021) ir „Jauno žmogaus memuarai“ (rež. Eglė Švedkauskaitė, JT, 2022). 2015 m. jis pelnė „Auksinį scenos kryžių“ už pjeses „Demokratija“ ir „Man netinka tavo kostiumas“.

Kalbamės praėjus mėnesiui po spektaklio „Laukys“ premjeros. Kokios būsenos apima prieš premjerą ir po jos?

Prieš kiekvieną premjerą sten-giuosi mąstyti ne apie savo, o apie spektaklio būsenas – ir apie jo vi-sumą, ir apie dramaturgijos audinį, už kurį esu atsakingas. Režisierės Olgos Lapinos talentas ir profesio-nalumas lėmė, kad paskutinėmis naktimis „Laukys“ jau galėjo gana ramiai laukti žiūrovų, o spektaklio kūrybinė komanda į premjerą ateiti ne įsitempusi, bet net šiek tiek pailsėjusi.

Kalbėdamas apie būsenas „po“, prisimenu gerą Sigito Parulskio eilėrašį, kad viskas mūsų gyvenime turi dvi stadijas – „prieš“ ir „po“. Ir tas „po“ – po premjeros – pirmiausia susijęs su staiga nutrūkstančiais kūrybiniais komandos santykiais. Tai nereiškia, kad su Lapina, Renata Valčik ar Agniete Lisičkinaitė daugiau nebendraujame, tačiau iš esmės pakinta kasdienybės ritmas ir turinys. Apie „Laukį“ su Olga kalbėjomės dvejus metus – dienomis, naktimis, gyvai ir ekranuose, o tada – premjera ir tylą. Ir niekam nieko iš tavęs nebereikia. Štai čia ir yra ta būsena „po“, kurią netrukus pakeis dar vienas „prieš“.

Neseniai su Olga susiskambino, pasikalbėjome, ji jaučiasi panašiai, bet „Laukys“ šiuo atveju nėra išskirtinis: po intensyvaus proceso, po kasdinių repeticijų scenoje spektaklio premjera aktoriams tebereiškia vyksmą, kitiems atveria ir savotišką tuštumos jausmą, nes, tarkim, kūrinio tekstą galvoje toliau perrašinėju, nors ir suprantu, kad naujų redakcijų nebereikia, ypač „Laukiui“, kurio tekstus dėl tam

Mindaugas Nastaravičius

D. DIRGĖLOS NUOTR.

tikrų meninių sprendimų „užrakinome“ galutinai.

Jei kalbame apie dramaturgiją, kaip pakito jūsų kūryba ir idėjų išgryninimo procesas nuo „Paukštyno bendrabučio“ iki „Laukio“?

Čia reikėtų kalbėti apie keliolikos metų laikotarpį, nes „Paukštyno bendrabutis“ buvo pirmoji pjesė, rašyta 2011 m., dar neturint jokios dramaturginės patirties, pasikliaujant intuicija ir besąlygiškai priimant visas Valentino Masalskio pastabas. Tada teatrą suvokiau kaip emocijų ir jausmų, kaip vidinių ir išorinių konfliktų erdvę. Bet palengva ėmiau atrasti ir kitus kelius. Tai lėmė susitikimai su kitais režisieriais, teatro teorijos skaitymas, apskirtai domėjimasis teatru, ir ne vien tik per dramaturgijos prizmę.

Tačiau ir tada maniau, ir šian-dien tebeamanau, kad mano užduotis – kurti istoriją, turinčią pradžią ir pabaigą. Rašymo principai, istorijos

pasakojimo būdai, žmonių veikimo logika pjesėse skiriasi, bet ir skai-tydamas, ir rašydamas pirmiausia mąstau apie istoriją.

Kaip kilo idėja rašyti „Laukį“? Kodėl ši pjesė svarbi žiūrovui ir visuomenei?

Prieš kelerius metus su vaikais, slėpdamiesi nuo šlapdribos, už-ėjome į prekybos centrą. Visada perskaitau skelbimų lentoje kabančius lapelius, reklamas, nes įdomu, ką žmonės parduoda, ką siūlo, ko ieško. Skelbimų lenta mums praneša ir apie dingusį šunelį, ir apie būrėją, siūlančią išsiburti ir ateitį, ir praeitį.

Tąkart akis užkliuvo už keliasdešimties žmonių sąrašo – vardai, pavardės, gimimo ir mirties datos. O šalia – raginimas atsiliepti artimuo-sius, nes skelbime įvardyti žmonės yra mirę, bet jų niekas nepasigedo, neieškojo ir nepalaidojo. Jau vėliau sužinojau, kad kasmet Lietu-voje tokių žmonių būna keli šimtai.

Scena iš spektaklio „Laukys“

A. GUDO NUOTR.

Scena iš spektaklio „Demokratija“

D. MATVEJEVO NUOTR.

Kartais artimųjų nėra, bet dažniau-siai dėl nutrūkusių santykių, pra-eities nuoskaudų artimieji tiesiog atsisako mirusįjį laidoti. Tuo pa-sirūpina savivaldybės ir laidojimo paslaugų įmonės. Tą skelbimą nu-sifotografavau ir apie jį papasako-jau Olgai, su kuria jau buvome pa-žįstami, – kartu nusprendėme, kad mums su šia tema pakeliui.

Prieš maždaug metus įsivardi-jome, kad socialinio ar dokumen-tinio teatro nekursime – spektaklis pasakos apie laukimą, mąstant apie mirtį ir vienišumą mūsų kultūroje. Šiandien galėčiau pasakyti, kad „Laukys“ – tai būsenos „prieš“ ir „po“, apie kurias jūs ir klausėte.

Laidotuvių motyvas būdingas ir jūsų pjesei „Man netinka tavo kostiumas“. Kodėl norisi kalbėti šia tema?

„Niekada nekalbėk to, ko nežinai“, – cituodamas mėgstamą poeziją nekart sakė Masalskis, bet kūryba ir yra mūsų žinojimo ir nežinios sintezė. Pjesę „Man netinka tavo kostiumas“ rašiau iškart po tėvo mirties. Dabar jau suprantu, kad parašiau ją per greitai, pats sau iki galo neatsakęs, apie ką ir kodėl tas kostiumas yra. „Laukys“ matuojasi jau visai kitą kostiumą, kuris tiesiogiai su mano patirtimi nesusijęs. Anoje pjesėje apie mirtį ir laidotuves bandžiau rašyti grotesko, absurdo kalba, o čia po ilgų klajojimų kartu su Olga atsirėmėme į žodį „poezija“. Ir nors „Laukys“ nėra pasakojimas eilėraš-čiais, poezijos – ir vaizdinės, ir garsinės – jame apstu. „Poetiškas spektaklis“, – skaitau žiūrovo atsi-liepimą ir labai nesiginčiju, tačiau tą poetiškumą jame kuria ne tiek tekstas, kiek spektaklio estetika ir jo nuotaika.

Ar jūsų kūrybą galima laikyti autobiografiška? Kaip per kūrybą kūrėjas eina į akistatą su savimi?

Jūsų minėta pjesė „Man netinka tavo kostiumas“ turbūt vienintelė, kurioje veikia ir tam tikros biogra-fijos detalės. Eilėraščiuose patirtis ir atmintis yra atraminės konstruk-cijos. Tačiau reikia suprasti, kad pa-tirtis, kurios motyvai veikia eilėraš-tyje, – nebūtinai mano asmeninė patirtis. Tai žmogaus patirtis.

Pateiksiu jums pavyzdį: kurdami „Laukį“ susidūrėme su raštais, ofi-cialiais dokumentais, kuriuose žmogus, pavyzdžiui, duktė, turi nurodyti priežastį, kodėl atsisako palaidoti savo mamą. Jeigu perskai-tęs tą priežastį parašysiu eilėrašį „Laukas“, ar tai reikš, kad jame pa-sakoju apie savo mamą? Svarbiau-sia, kad tas eilėraštis ne tik kalbėtų apie patirtį, bet ir išpildytų meninį, poetinį sumanymą, kuris autoriams, mano supratimu, turėtų rūpėti la-biau nei susitikimas su savimi pačiu tame eilėraštyje.

Su kokiais sunkumais teko susidurti šiuolaikinei scenai pritaikant Antono Čechovo, Ōdono von Horvátho, Miguelio de Cervanteso, Ričardo Gavelio kūrybą?

Kiekviena adaptacija yra atskira istorija, tačiau apibendrinamas turbūt galiu pasidžiaugti, kad vi-sais atvejais susidūriau su režisie-riais, žinančiais, kodėl imasi adap-tacijų ir kokį spektaklį kuria.

Yana Ross tikrai man padėjo pa-augti kaip komandos žmogui ir suprasti, kad rašymas vienumoje, kai sėdi ir rašai originalią pjesę, ir rašymas vykstant procesui, kai ant stalo guli kūrinio originalas, o šalia improvizuoja aktoriai, – visai kita istorija. Yana padėjo suvokti tokio darbo metodą, kurį atsinešiau ir į Eglės Švedkauskaitės bei Adomo Juškos spektaklius. Be abejo, perra-šinėti, imituoti ir interpretuoti kla-sikus gana keblu, nes, pavyzdžiui, dėl Gavelio tarsi iš anksto žinoma, kaip jis turėtų būti statomas, kaip jo proza turi skambėti scenoje. Ir, be abejo, dažniausiai tai yra „ne taip“, kaip atrodė mums su režisierė. Po kiekvieno tokio darbo pasižadu sau daugiau niekada nesiimti adapta-cijų. Bet, kaip žinote, po kiekvieno „po“ atsiranda dar vienas „prieš“.

Kokį teatro vaizdinį turėjote prieš pradėdamas jam rašyti ir koks jis yra dabar?

Pamenu tą beveik visuotinę iš-tarą, kad Lietuvoje dramaturgijos nėra, ji nepaskaitoma, nepasta-toma, neįdomi, pernelyg poetiška ir t.t. Nežinau, man niekada taip neatrodė – skaičiau ir klasikus, ir savo kartos autorius, mąstydamas ne tik apie sceną, bet ir apie pjeses kaip literatūrą. Prieš dešimtmetį tur-būt maniau, kad štai parašysiu vieną pjesę, kitą, septintą, bet dabar atsi-daręs kompiuterio aplanką „Teatro reikalai“ matau, kad jų gal ir nema-žai, tačiau literatūros ten beveik nėra.

Rašau nuo vieno „po“ iki kito, bet dažnai šį rašymą turiu pavadinti ra-šymu teatru – teksto, monologo, naujo monologo, kito dialogo ir panašiai. Kitaip tariant, dingio iliuzi-ja, kad dramaturgas yra žmogus, vieną po kitos rašantis pjeses, o jeigu jų niekam nereikia, rašantis į stalčių. Šiandien dažnu atveju dra-maturgai pradeda darbą tuščiame lape, aplink kurį – ir visa kita spek-taklio komanda, norinti kurti. Ir tai nėra blogai. Iš tokio darbo metodo gimsta puikių pastatymų. Žinoma, po sunkių procesų, visų tų impro-vizacijų ir perrašinėjimų, Olgos naktinių žinučių, tarkim, „Nepyk, bet pradžią reikia keisti“, imi sva-joti apie laiką, kai atsisėsi pats sau prie ekrano ir niekam nieko nebe-rašysi – rašysi tiesiog pjesę. Turbūt šis laikas ateis tik „po“.

Ačiū už pokalbį.

XXI amžiaus alchemikai

7-oji Vilniaus keramikos meno bienalė „(AL)chemija“ ir Rūtos Šipalytės „Patirčių salos“

LIJANA ŠATAVIČIŪTĖ

Alchemija – ezoterinė veikla, apėrianti chemijos, fizikos, matematikos, astrologijos, mistikos ir religijos elementus. Tradiciškai įsivaizduojame, kad alchemikai ieškojo filosofinio akmens, galinčio pigias medžiagas paversti tauriaisiais metalais. Tačiau ši sritis suteikė naują postūmį keramikos raidai, kai galingiausios Europos didikų šeimos, įdarbinusios alchemikus savo dvaruose, patikėjo jiems sukurti baltojo aukso – porceliano – formulę. Tai pavyko alchemikui Johannui Friedrichui Böttgeriui, XVIII a. pradžioje Meisene išradusiam raudoną kietą medžiagą (protoporcelianą), o vėliau – „tikrąjį“ baltą, arba kietąjį, porcelianą. Tad keramikai visais laikais prilygo alchemikams, kurie iš žemės materijos, pasitelkdami vandens ir ugnies stichijas bei fizikos, chemijos ir matematikos formules, kūrė ir kuria tikrus stebuklus. Ar dabartinei keramikai dar aktuali alchemijos metafora, kai kūrybą gerokai lengvina civilizacijos pasiekimai – elektrinė degimo krosnis ir žiedžiamasis ratas, lengvai įsigyjamos „komercinės“ glazūros ir molio masės?

Susidaro įspūdis, kad galerijoje „Arka“ rodomos 7-osios Vilniaus keramikos meno bienalės koncepcija išjudino keramikų bendruomenę, skatino stabtelėti ir susimąstyti apie kūrinio radimosi procesą: kiek idėjų keičia įvaldytos technologijos, o kiek – atsitiktinumai, eksperimentai, nebijojimas suklysti? Parodos rengėjų, vadovaujamų projekto vadovės Agnės Šemberaitės, pageidavimas įžodinti kūrybos paieškas paskatino ne mažiau įdomius keramikų rašinius. „Keramika – nesibaigiantis alchemijos procesas“, – teigia Virginija Armonavičiūtė, ieškanti pusiausvyros tarp kūrybinio polėkio ir aukso gyslos išgyvenimui („Filosofinio akmens paieška“, 2022). „Degimai yra vienas atsakingiausių technologinių procesų, darančių įtaką galutiniam rezultatui“, – jai pritaria Remigijus Sederevičius instaliacijoje „1280 °C“, interpretuodamas 2020 m. vykusio tarptautinio kaulinio porceliano simpoziumo degimų tematiką. Agnė Kondrataitė leidosi į eksperimentą – nulipdė nežinomo alchemiko biustą, pasitelkusi itin aukšto degimo glazūras, kurių rezultatas nenusipėjamas.

Rima Leipuvienė aiškina su alchemija susidurianti kaskart ruošdama autorines glazūras, išbandydama įvairias organines medžiagas, skirtingus molius, uolienas („Min-tis“, 2022). Technologijos svarbą patvirtina Karmazinių anagamos krosnyje Beatričės Kelertienės išdegtas monumentalus „Kokonas“ (2021) ar Ilonos Junevičienės artumu gamtai

Dalia Laučkaitė-Jakimavičienė, „Alchemija – matematika, apie 1710“. 2022 m.

alsuojanti kompozicija „Pilnatis“. Anagamos degimas trunka savaitę, sudeginama tonos malkų. Parodoje yra ir redukcinio degimo (Arvydas Poška), raugo (Viktorija Bitinaitė-Stankevičienė) bei retos kristalinės glazūros (Algimantas Patamsis) pavyzdžių. Svarbus ne tik technologinis aspektas. Kūriniu tampa gamybos procese atsiradusios atliekos (Indrė Dikavičiūtė) ar nesėkmingų degimų padariniai (Aldonos Šaltenienės „Ugnis baudžia arba laimina“, 2021). Saulius Jankauskas nusprendė dekonstruoti savo milžinišką dvisienį indą, atriekdamas jo gabalus. „Jei tai būtų moliūgas, sakyčiau – skanaus, o dabar sakau – skvarbaus!“ – rašo autorius.

Parodą (eksponavo Milena Pirštelienė) pagyveno didelės apimties kompozicijos ir instaliacijos (Lida Kuzmienė, Rasa Justaitė-Gecevičienė, Jovita Laurušaitė). Ekspozicija tiesiog žaižaruoja spalvomis, paneigdama išankstinę nuomonę apie lietuvių keramikos santūrumą, niūrumą, kolorito monotoniją. Spalvingumu traukia Jolanta Kvašytė, Stefanija Paukštytė, Rūta Indriūnaitė, Valdas Pukevičius, kurio

7-oji keramikos bienalė „(AL)chemija“

daugianarė kompozicija sukurta iš įvairių molių, paryškinta aukso, vario ir platinos liustrais. Šemberaitė formų sankaupą, kurioje gali įžiūrėti jos pamėgtų vabzdžių siluetus, puantilistine maniera ištapė sodriais ryškiaspalviais dažais, kiekvieną spalvą išdegdama skirtingu temperatūros režimu. Jos darbe „Transformacija (Nigredo. Albedo. Rubedo)“ lotyniški terminai nurodo alcheminės grandies seką – juodinimą, balinimą ir rausvinimą. Kai kurie kūriniai žeri glazūromis ir „alcheminiu“ aukso, nesvarbu, kas tai būtų – paauksuotas akmenukas (Patamsis), tasi molio masė (Gvidas Raudonius) ar krucifiksų fone spinduliuojanti Marijos figūra (Kristinos Ancutaitės „Sielos (al)chemija“, 2022).

Darbų idėjos sukasi ne tik apie sumanymo materializavimą, bet ir apie nuolatines autentiškumo paieškas, menininko savijautą ribinių sociokultūrinių situacijų akivaizdoje.

Ne vienas keramikas pristato jau kurį laiką kūryboje plėtojamas temas (Audrius Janušonio dangaus žemėlapius primenančios išraižytos akmens masės plokštės, Pirštelienės alternatyvųjį laiką gvildenantis dip-tikas „Sapno rekonstrukcija“, Egidijaus Radvensko estetiška struktūra, Eglės Einikytės-Narkevičienės „šokančios“ formos, Eglės Maskaliūnaitės keraminiai peizažai, Laimos Bazienės „amuletai“). Keramikai mėgsta pajuokauti, apie rimtus dalykus kalbėti žaismingai, jiems nesvetima saviironija (Dalius Gineitės „Menininkė ir jos mūzius“, Danutės Jazgevičiūtės „Senovinis aparatas“, Giedriaus Mazūro „Mano mažas mėnesienos alcheminis fabrikėlis“, Valdo Kurkliečio ledkalnio prislėgtas žmogus).

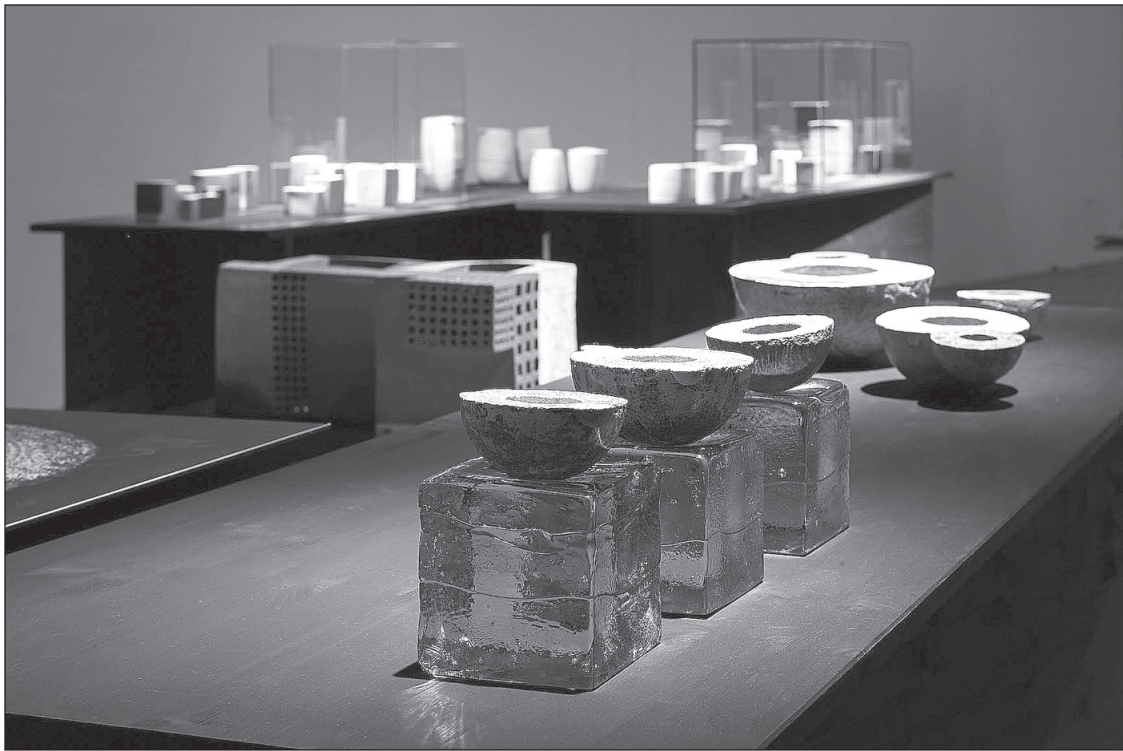
Vertinimo komisija, kurią sudarė Rita Mikučionytė, Monika Patuszyńska, Evelina Januškaitė, Rūta Šipalytė ir Rytas Jakimavičius,

išrinko laureatus. Pirmąją Liudviko Strolio premiją pelnė Dalia Laučkaitė-Jakimavičienė už kūrinių „Alchemija – matematika, apie 1710“, pagerbiantį europietiško porceliano išradėjų duetą – alchemiką Böttgerį ir jo porininką matematiką Ehrenfriedą Waltherį von Tschirnhausą. Tiksliai parinktos saikingos detalės primena garsų keramikos istorijos įvykį. Antrąją pripažinta Jurgitos Jasinskaitės mirties kultūrai skirta kompozicija „Virsmas“ (2022), įamžinanti kapinių „indus“ ir stulpelius, įtaigą stiprinanti iškalingu juodo ir balto kontrastu bei meistriškai valdomu „nuoguoju“ raku. Trečiąją premiją pelnė jau minėta Sederevičiaus instaliacija „1280 °C“. Diplomais pažymėti Agnės Kondrataitės, Laimutės Matijošaitytės-Martinkienės, Milenos Pirštelienės, Agnės Šemberaitės, Mingailės Mikelėnaitės darbai, patraukę visų pirma originalia temos traktuote.

Turime progą susipažinti su bienalės viešnia – garsia Lenkijos vidurinės kartos keramike Monika Patuszyńska, kurios plastiškai efektinga porceliano kompozicija prasmingai papildė parodą. Trečio aukšto erdvėje pristatoma Vilniaus dailės akademijos Keramikos katedros studentų baigiamųjų darbų ekspozicija demonstruoja jaunųjų individualumą, polinkį į tarpdiscipliniškumą ir konceptualumą, gvildenamą feministinį diskursą.

Didžioji dalis darbų tikslingai kurti parodai, alchemijos temą traktuojant plačiai, kaip nužymėta parodos koncepcijoje – technologiniu, semantiniu, konceptualiuoju, alternatyviojo laiko aspektu. Bienalė atskleidžia ir bendras šiuolaikinės lietuvių keramikos tendencijas, tačiau noras atitikti temą suteikė jai kryptingumą.

NUKELTA Į 9 PSL.

Rūta Šipalytė, personalinės parodos vaizdas. Pirmame plane – „Prilašėjo“. 2001 m.

Kanalizacijos vamzdžių gausmas

Dano Aleksos paroda-meninis tyrimas ø100“ meno projektų erdvėje „MOrka“

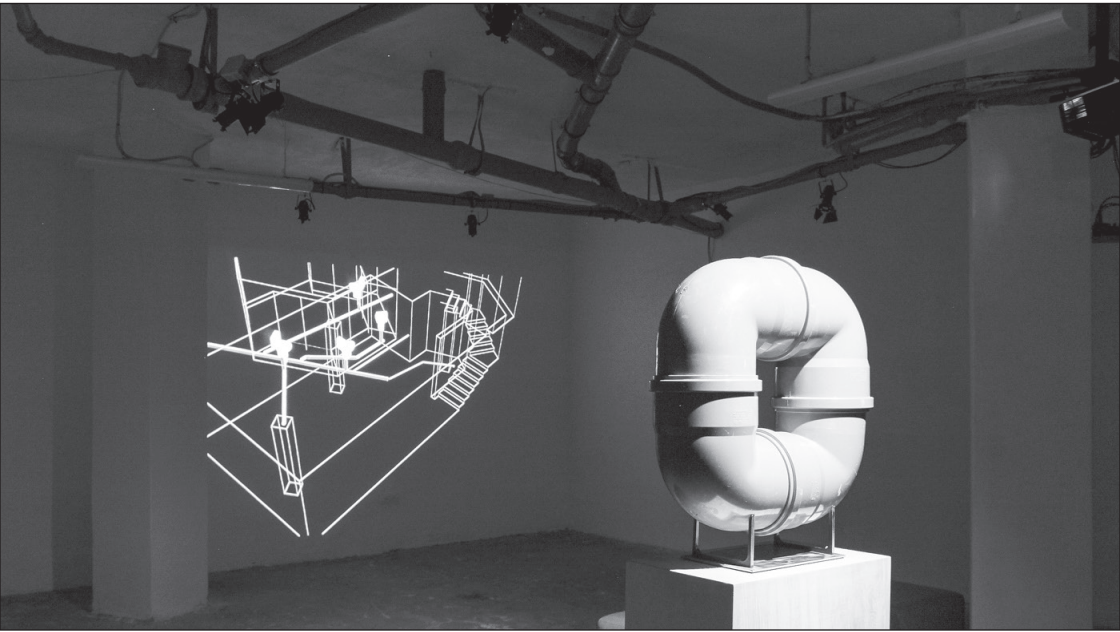
VIKTORIJA MIŠTAUTAITĖ

Vasaros ir rudens nuotykius (nuodėmes) horizontaliai padengus sniego sluoksniui, o vertikalius fasadus papuošus lempučių blyksėjimui, tarpdisciplininio meno kūrėjas Danas Aleksa kviečia pasitelkti vaizduotę ir pakeliauti po Vilniaus miestą nuotekų vamzdynais. Tokio kelionės pasiūlymo, matyt, dar nesate gavę. Meno projektų erdvėje „MOrka“ autorius pristato savo parodą-meninį tyrimą „ø100“. Ekspoziciją sudaro dvidešimtys minučių Aleksos kurtas videofilmas, rodomas ant baltos galerijos sienos. Taip pat pakabinta juoda vidutinio dydžio garso kolonėlė, pastatyta dviem asmenims skirta šviesiai rudos spalvos odinė kušetė ir skulptūrinis rausvai geltonas objektas, suvirintas iš kelių trumpų vamzdžių atkarpų, sujungiantį ir formą specialiomis alkūnėmis.

Parodos aiškinamajame tekste menininkas lankytojams pristato tyrimo objektą: tai priežastinis ryšys tarp miesto infrastruktūros išvystymo ir miesto kultūros lygio. Paprasčiau sakant – nuotekų ir bendruomenės sąveika. Todėl ir pavadinime yra nurodytas kanalizacijos vamzdžio, prie kurio prijungiamas klozetas, skersmuo. Videokūrinio pradžioje moters balsas mus nuteikia, kad artimiausias keliasdešimt minučių vyks interaktyvi animuota ekskursija po Vilniaus kultūros įstaigas. Pradžioje matome kūrėjo *autocad’o* programa subraižytus pastatų, inžinerinių tinklų planus,

integruotus į bendrą miesto žemėlapi. Išskirtinėmis žymėjimo kolonėlėmis tarp pastatų aukštų tampa tūriniai baltų tualetų vizualai. Įspūdį sustiprina fone girdima perkurta garso realybė, t.y įrašyti įvairūs vandens garsai: vamzdžių gaudimas, vandens lašėjimas ir visi kiti girdimi įvairios tėkmės procesai. Čia pasitarauja ir jau minėta juoda vidutinio dydžio garso kolonėlė.

Akimirkomis vaizdas dalijamas pusiau ir žiūrovas vienoje ekrano pusėje mato besisukančius ir kintančius pastatų pjūvių brėžinius, o kitoje – sostinės senamiesčio kadrus. Tad menininko dalyvavimas tyrime yra nematomas, bet jaučiamas. Darome prielaidą, jog tai žmogus, kuris nešasi per miestą kamerą ir filmuoja. Ekskursija pradedama „MOrkoje“, kuri išikūrusi po pirmame aukšte esančiais baro tualetais, vėliau keliaujama link MO muziejaus, Rūdninkų gatve, Vokiečių gatvėje stabtelima ties šiuo metu renovuojamu Šiuolaikinio meno centru, Lietuvos dailininkų sąjungos galerija, toliau patraukiama Vilniaus gatve Radvilų rūmų muziejaus link ir t.t. Svarbiausia čia tai, kad Aleksa maršrutą dėliojosi pagal šaligatviuose esančius kanalizacijos šulinių dangčius. Atitinkamai kitoje pusėje matomi visi išvardintų kultūrinių įstaigų bei kitų pastatų sanitariniai mazgai ir viską jungiantys kanalizacijos vamzdžiai. Nuleidžiamo vandens garsas susipina su miesto ritmo balsais: praeivių pašnekėsiais, pravažiuojančių automobilių gausmu. Nematoma tampa matoma. Sunku suvokti, kaip

L. SKEISGIELOS NUOTR.

Dano Aleksos parodos ekspozicijos fragmentas

tarpusavyje esame „įvamzdinti“, t.y susiję, sujungti ir priklausomi vienas nuo kito net žvelgiant per miesto inžinerinės infrastruktūros prizmę. Nors imk ir prisėsk iš nuostabos ant šviesiai rudos dvivietės odinės kušetės.

O kas šitas rausvai geltonas objektas? Ne viename savo interviu Aleksa yra pasakojęs, jog kuriant skulptūras ar instaliacijas jam ne tiek svarbus medžiagiškumas, kiek jos (materijos) atsiradimo istorija. Tad čia be jos irgi neapsieita. Vamzdžiai, sujungti į skulptūrinį objektą, pritvirtinti ir eksponuojami ant pakylės, pasirodo yra tie patys, kuriuose menininkė Eglė Ridikaitė laiko ir transportuoja savo tapybos darbus. „ø100“ parodos eksponatas yra lyg 2017-aisiais „Trivium“ galerijoje surengtos „Danas Aleksa pristato Eglę Ridikaitę“

parodos tąsa. Tuomet kūrėjas pasiskolino tapytojos naudojamus vamzdžius ir sukūrė instaliaciją. O ši kartą jis dalį medžiagos atminties perkėlė, atrodo, tam, kad sukeltų diskusiją, suintriguotų lankytoją. Mat skulptūrinio objekto forma gali priminti ir klozeto skylę. Arba menininko siekį infrastruktūros ir kultūros tarpusavio priklausomybę ne parodyti hierarchinėje linijoje, o suvesti į apskritimą.

Vis galvoju apie tą vamzdžių gaudimą, girdimą žiūrint filmą. Svajoju, kad Kūčių vakarą politikams, priėmusiems ir patvirtinusiems kitų metų kultūros biudžetą, ne žvėreliai švelniai prabiltų, o kiekvieno jų namuose esantys kanalizacijos vamzdžiai subaubtų.

Bet grįžkime prie meninio darbo. Aleksa pats įsivardija tyrimo

objektą, išsikelia hipotezę, tyrinėja žmogaus fizinio ir metafizinio kūno sąveiką ir prieina savotiškas išvadas. Jos skamba taip: „Kiekviena kultūrinė bendruomenė su unikalia pasauležiūra, religija skirtingai tvarkosi ir buityje, ruošia kitokį maistą, tuštinausi kitokiose išvietėse.“ Visa tai nuodugniau pateikia aiškinamajame parodos tekste, kurį parengė kartu su filosofu dr. Evaldu Juozeliu.

Na, o videofilmas tikrai nebus įtrauktas į kino festivalių programą, nekeliaus į Venecijos kino sales, tačiau jei būtų galima skirti kokią genialumo šakelę Danui Aleksai – neabejotinai balsuočiau už šią minties ir architektūrinio tūrio mus visus siejančią išvietės teoriją.

Paroda veikia iki gruodžio 14 d. meno projektų erdvėje „MOrka“

ATKELTA IŠ 8 PSL.

Lietuviškos keramikos estetė

Tęsiant ankstesnių keramikos bienalių tradiciją, vienoje „Arkos“ salėje surengta 2020 m. vykusios 6-osios bienalės laureatės, pagrindinės Liudviko Strolio premijos laimėtojos Rūtos Šipalytės asmeninė retrospektyva „Patirčių salos“. Puikiai išeksponuota paroda prikausto dėmesį paslaptingumu, kurį sustiprina muziejinis apšvietimas. Kai kurie darbai niekada nerodyti Lietuvoje, atgabenti iš Daugpilio Marko Rothko meno centro, Ventspilio muziejaus, Estijos Kohilos simpoziumo kolekcijos. Parodos architektė, scenografė Renata Valčik 1999–2025 m. sukurtus ciklus sugrupavo į kelias salas, atitinkančias laikotarpio ieškojimų kryptis, kad žiūrovai galėtų sekti menininkės minties ir geografinės kelionės, gilindamiesi į jos potyrius ir meninės

kalbos kaitą. Ekspozicija režisuota tarsi siužetinis pasakojimas, vidinis atsivėrimas, pertraukiamas užuominų, pauzių, nutylėjimų.

Šipalytė – lietuviškos keramikos estetė, kūrybiškai plėtojanti tradiciją, tęsianti Strolio, Mikėno, Šulgaitės, Adomonio ir kitų minimalistų kūrybos liniją, įrodančią, kad lakoniška forma gali būti talpi, o paprastumas – iškalbingas. Didžiausias, pasirodo, buvo mokytojo Juozo Adomonio autoritetas. Rūta niekada nesiblaškė, nuo pat kūrybinio kelio pradžios paniro į aplinkos – užburiančios gamtos ir monotoniškų, net banalių architektūros formų, supusių ją nuo vaikystės daugiabučių kvartale, magiją, sugebėdama kuriamiems objektams suteikti raiškį, rafinuotą formą, dvelkiančią poezija ir šviesiu išgyvenimu.

Ekspozicinė sala „Raku magija, 1999–2018“ žymi ankstyvąsias Šipalytės patirtis, įgytas 1999 m. Prahoje (Čekija) surengtame raku degimo simpoziume ir plėtotas jau vėliau Lietuvoje. Ankstesnių ir naujų kūriniių jungimas svarbus, nes nusako

per gyvenimą besidriekiančias ieškojimų gijas. Norvegiškąjį etapą atspindi fragmentas „Dalsässen → Vilnius, 2000–2007“ (pristatomi garsieji mediniai-keraminiai indai). Po to – Panevėžio tarptautinis keramikos simpoziumas („Žemės indai“, 2001–2003), Kauno kaulinio porceliano simpoziumo „Idėja“ etapas su trapiais dvisieniais ažūriniais statiniais ir 2004 m. Kohilos anagamos degimo simpoziume Estijoje sukurta šių priešingybė – sunkiasvoriais objektais „Mano gimtasis rajonas“. Ekspozicinė sala „Keliai ir kryptys, 2009–2022“ kviečia susipažinti su Latvijoje (Ventspilyje) ir tolimoje Pietų Kinijoje įgyta patirtimi. Plonyčių linijų tinklas ant subtiliai suapvalintų formų – tarsi kelio ženklai, rodantys geografines ir jausmines autorės kūrybinio kelio stoteles. Erdvėje „Senosios kinų tradicijos, 2009–2017“ galima išvysti Pietų Kinijoje sukurto darbus iš balto kiniško porceliano („Šilko namai“, 2009) ir dengtus seladono glazūra („Seladono namai“, 2010), o Taivane – Rūtai itin brangintina sudėtinga „jaučio kraujo“ glazūra

(„Patys brangiausi“, 2017). Kiekvienoje stotelėje pasisemta kažko naujo – technologijų žinių, nepakartojamų išpūdžių, stimulų tolesnei kūrybai. Įtraukus ir prasmingas ciklas „Miestai. Keliaujantys namai, 2007–2022“, gvildenantis širdyje nešiojamų savų namų idėją. Serija „Silicio namai“, pelnusi laureatės vardą 2020 m. Vilniaus keramikos bienalėje, papildyta naujais darbais, kuriuose nėra nieko nereikalingo, jie pasižymi minties ir formų švara, aiškiomis plokštumomis, tiesiomis linijomis.

Įspūdinga ir Šipalytės kūrybinė dvidešimt penkerių metų biografija. Dvi dešimtys asmeninių ir dešimtys grupinių parodų, tarptautiniai simpoziumai ir rezidencijos Čekijoje, Norvegijoje, Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Olandijoje, Italijoje, Rumunijoje, Amerikoje, Pietų Korėjoje, Kinijoje, JAV, be abejo, ir Lietuvoje. Tarptautiniai laurai, pelnyti 2008 m. Taivane (Taipėjus), 2009 m. Kroatijoje (Varaždinas), 2015 m. Pietų Korėjoje (Ičėonas), 2018 m. Latvijoje (Daugpilis).

Paminėjimo nusipelnė retas kūrybinio bendradarbiavimo atvejis – kartu su Severija Inčirauskaite-Kriau-nevičiene sukurti objektai sporto tema, kuriuos mugėje „ArtVilnius’21“ sėkmingai pristatė galerija „Artifex“. Šiais metais Daugpilyje tarptautinio keramikos simpoziumo metu atliktas ciklas „Mark my Rothko“ („Pastebėk mano Rothko“), tapant ant savo keramikos darbų priešais Rothko originalus, atskleidžia dar vieną – jausmiškai stiprią autorės kūrybos ypatybę, paneigiančią stereotipą, kad Šipalytė yra dizainiškos patirties menininkė. Tapytiems objektams būdingos priešybės – akimirkos magija ir amžinybės dvelksmas – persmelkia ir kitus Rūtos kūrinius, kurių išgyvenimų ir asociacijų spektras labai platus. Jos keramika gali būti plastiškai įvairi, tačiau visuomet – preciziška, techniškai ir technologiškai nepriekaištinga. Apie tokią kūrybą sakoma, kad tai amatas, paverstas menu.

Parodos veikia iki gruodžio 10 d.

Ištuštėję peizažai

Trys fotografijų parodos Vilniuje

MARIJA MARTINAITYTĖ

Kai įpranti žiūrėti į veidus, labai keista stebėti tuščias erdves be žmonių. Fotografijos dėmesį dažnai patraukiantis žmogus kartais dingsta iš nuotraukų. Būtent tai įvyko šiuo atveju. Atrodo, trys aplankytos fotografijos parodos Vilniuje tai ir turi bendro – jose bandoma pasakoti skirtingas istorijas vaizdais, iš jų ištrinant žmones. Nors ne visada tuose pasakojimuose žmogus visiškai išnyksta.

Gedimino Pranckūno parodoje „Nykstanti idilė. Kaimiškojo Vilniaus vaizdeliai“, kaip ir siūlo pavadinimas, autorius mus vedžioja po lyg ne(be)pažįstamas, dar turizmui neparuoštas, nepertvarkytas ir nenublizgintas miesto vietas. Apgriuvę laipteliai, įvairūs seni trobesiai ar kažkieno neprižiūrėti sodai, jau bevirstantys pievomis... Viskas lyg išsimėtę, lyg netvarkinga, lyg netyčia akies kampučiu pagauta. Ar tikrai čia žiūriu? Gal akys kiek neįpratusios matyti tokius pamirštus užkampius? Nors žvelgiant į Pranckūno nuotraukas sunku pasakyti, ar erdvė, po kurią klaidžioju, dar nepažinta, ar jau pamiršta.

Čia nefotografuojama erdvė su savais simboliais ir ženklais, iš kurių būtų galima ją kaip nors identifikuoti. Matoma erdvė – tik su tam tikrais benusitrinanciais jos ženklų pėdsakais. O pats vietos ženklų ir simbolių ištrynimasis sukuria tarsi bėlaikės vietovės fiksavimus. Suprantu, kad žiūriu į laiko paveiktas vietas, tačiau sunku nusakyti, kokia to laiko veikimo trukmė, koku tiksliai laiku žvelgiu. Aišku, anotacija atskleidžia ir nežinomą vietą, ir dabartinį fiksuojamo miesto laiką, tačiau patys vaizdai nesuteikia tų tikslų nuorodų. Jų nelabai čia ir trūksta – bėlaikiškumas ir nekonkretumas kviečia nusisukti nuo aiškumo ir paklajoti. Matome tik tai, ko nėra, arba galime nujaušti ir spėlioti, kas čia buvo ir kas čia dar iškils.

Labai aiškus ir nežinomo laiko kaitos motyvas. Užuoat bandžiusi rasti kokią nuorodą į tikslesnę erdvę, kurios nebeatpažįstu, randu kismo momentus. Atrodo, klajoju ne pačioje erdvėje, o ją keičiančiame laike: nutekanti upė, benužydinčios obelys, begriūvančios pašiūrės, iš naujo statomi daugiabučiai... Čia svarbus nebūtinai kintantis objektas, bet jį keičiantis laikas. Meditatyvios klajonės nyksta kartu su šia fiksuojama vieta: visas tuštumas ir pauzes taip norima užkimšti ir įveiklinti. Ar ilgai dar išliks ta galimybė ramiai paklaidžioti ir stebėti neįprastus ir nykstančius miesto vaizdinius, vietovaizdžius?

Lėtai paklaidžioti, tik jau savo vaikystės atsiminimų takais, kviečia **Emilija Petrauskienė parodoje „Sidabro sodas / Tulpės“** – fotografijomis,

primenančiomis herbariumą ar iškarpų rinkinį, esame nukeliami į fotografės vaikystės sodą ir gėlynus. Tulpių atspaudai, pievos gėlės, sodo gėrybės. Vėlgi lyg esame kviečiami užsisvajoti ir neskubėti, sustoti ir apsižvalgyti.

Tačiau nors akys ir nori užsisvajojusios grožėtis, šiek tiek sudėtinga matyti ką nors daugiau nei šių darbų estetinį žavesį. Neatrodo, kad bandoma užfiksuoti ką nors ypatingo ar svarbaus – vėl meditacija, tik šiuo atveju gal kiek navioka. O nuotraukos primena žavius atvirukus ar dar rimtėjančius žaidimus su analoginės fotografijos technikomis.

Pauliaus Petraičio paroda „Enjoy the Now“ atsigręžia į tam tikrus erdvėje paliktus pėdsakus ir iš mūsų akiračio pašalinamus vaizdus. Menininkas, stebėdamas žiniasklaidoje pasikartojančias antraštes apie Baltarusijos pasienyje išstumiamus migrantus ir prie jų rodomą vaizdinę medžiagą, nusprendė ir savo kūrinyiais atkreipti dėmesį į opios problemos vaizdavimą – nuotraukose, kurios buvo naudojamos straipsniuose, pasienyje atsidūrusių žmonių veidai buvo uždengiami pikselių blokais, anonimizuojant ir nutolinant šių žmonių padėtį bei patirtis nuo „paprasto“ ir patogiai gyvenančiojo kasdienybės ir supratimo. Visoje menininko parodoje būtent ir atsikartoja pašalinti žmonių veidai – tam aiškiausiai naudojami skirtingi spalvoti kvadratai, ap-

Gediminas Pranckūnas, iš ciklo „Nykstanti idilė. Kaimiškojo Vilniaus vaizdeliai“. 2022 m.

Emilija Petrauskienė, parodos „Sidabro sodas / Tulpės“ fragmentas

D. MIKONYTĖS NUOTR.

tiesiogiai nurodantys minėtą veidus dengiantį pikselių bloką, kuris vis primena ne tik apie prieglobsčio prašančių asmenų grėsmingą vaizdavimą, bet ir apie beveide paverstą statistiką, neleidžiančią gerai susipažinti su visomis patirtimis ir istorijomis.

Žmogaus nematomumo problema labai aiškiai iliustruojama fotografinių koliažų cikle „Out of sight, out of mind“. Čia spalvotų pikselio kvadratėlių gausoje įkomponuojami ir tuščios miško erdvės, kur teko skirtingą kiekį naktų iškentėti pasienyje įstrigusiems migrantams, vaizdai. Tačiau žmonės iš šių erdvių vaizdų ištrinami – kaip ir nurodo ciklo pavadinimas, nepatogias mintis keliantys vaizdai, o šiuo atveju žmonės, paliekami ne tik už sienos, bet ir matymo ribų: iš naujienų portaluose rastų nuotraukų išmontuojami miškuose besislapstantys migrantai. Vienintelės porą kart šiuose koliažuose sušmėžuojančios figūros – pasienio policininkai ir šunys, šiais atvejais turintys daugiau teisių nei žmonės, kurių veidai ir figūros iš vizualinės aplinkos išstumiami.

Paulius Petraitis, „Enjoy the Now“. 2022 m.

Taip pat atsigręžiama ne tik į žiniasklaidoje rastas nuotraukas ir vaizdinius ženklus. Paulius Petraitis ir pats fiksuoja vietas, kuriose jau neberanda ten esančių žmonių. Jau

ir išmontuoti nieko nebereikia – visi išvaryti. Miško proskynos, nugulėtos pievos, iš šakų suręstos kuklios trumpalaikės pastogės, žvilgsniai pro jas slepiančius šabakštynus. Lieka tik ženklai ir pėdsakai, kurie siūlo apmąstyti, ko vizualiai prisiminti patys negalime. Klaidžiodamas kitų išmintais nepatogiais takais, autorius renka paliktus pėdsakus, bando atsekti keliones.

Paskutinis parodos akcentas, kurį norėčiau paminėti: yra nemažai veidų, kurių nesitikėjau čia pamatyti, nuotraukų – tačiau ir jie čia netikri. Dirbtinio intelekto sukompiliuoti neegzistuojančių žmonių veidai dažnai naudojami netikroms socialinių tinklų paskyroms kurti. Net šie netikri asmenys turi teisę turėti veidą, jį rodyti, naudodamiesi kompiuterio sukurtomis akimis žiūrėti. Paroda baigiama bandant apmąstyti tą patį (ne)matomumo teisės klausimą – kas turi teisę būti (ne)matoma(s)?

Gedimino Pranckūno paroda „Nykstanti idilė. Kaimiškojo Vilniaus vaizdeliai“ veikia iki gruodžio 18 d. Marijos ir Jurgio Šlapelių name-muziejuje (Pilies g. 40, Vilnius). **Pauliaus Petraičio paroda „Enjoy the Now“ „Prospekto“ galerijoje** (Gedimino pr. 43, Vilnius) veikia iki gruodžio 17 d. **Emilijos Petrauskienės paroda „Sidabro sodas / Tulpės“ Vilniaus fotografijos galerijoje** (Stiklių g. 4 / Didžioji g. 19, Vilnius) veikia iki gruodžio 10 d.

Kas naujo „Marvel“ visatoje?

Nauji filmai – „Juodoji pantera. Vakanda amžiams“

AUGUSTĖ NALIVAIKĖ

Drištu teigti, kad gyvename superherojų ir komiksų adaptacijų aukso amžiuje. Veikėjų, gelbėjančių pasaulį, visatą, multivisatą ir t.t., pasiūla ekranuose (dideliuose ir mažuose) dar niekada nebuvo tokia didelė, o kokybės kartelė užkelta taip aukštai. Pasikeitė ne tik kino studijų, bet ir žiūrovų požiūris į šio žanro kūrinius – superherojų filmai turi atitikti aukščiausius gamybos, režisūros, vaidybos, kostiumų, scenarijaus standartus (be abejo, tai ne visada pavyksta). Pastaruoju metu superherojų filmai įtraukia ir kitų kino žanrų, pavyzdžiui, siaubo, trilerio, romantinės komedijos, elementus. Filmai, kurie kadaise buvo laikomi „mokslukų“ kultūros dalimi, pateko į *mainstreamą* ir netgi pradėjo jame dominuoti.

„Juodoji pantera. Vakanda amžiams“ (rež. Ryan Coogler, JAV, 2022) yra trisdešimtas (!) „Marvel“ kino visatos filmas ir kartu egzistuojančios mitologijos dalis bei tęsinys. Noriu pabrėžti, kad tikriausiai nėra vienas „Marvel“ produktas, ar tai būtų filmas, ar serialas, neb gali būti žiūrimas kaip atskiras pasakojimas, nes žiūrovas paprasčiausiai nieko nesupras, jei nebus matęs bent nedidelės dalies filmų. Ir nors kiekvienas naujas „Marvel“ produktas dažnai tampa „laukiausiaiu metų filmu“, kūrėjai susiduria su neišvengiamu originalumo

klausimu. Be abejo, visada galima semtis idėjų iš begalybės veikėjų ir istorijų komiksų knygose ir jiems suteikti modernių dienų „prieskonį“, bet „Juodoji pantera“ čia turi dar vieną kozirį – socialinę ir politinę kolonializmo laikotarpio kritiką, kuri, įtariu, labiau apie istoriją ir geopolitinius niuansus susivokiančius žiūrovus gali priversti jaustis nejaukiai. „Taip, mes žinome, kad tam tikros Vakarų valstybės kolonizavo didžiąją dalį Pietų pusrutulio ir prekiaavo vergais, bet kam reikia apie tai užsiminti itin populiariame superherojų filme?“ – greičiausiai galvoja dalis tokių žiūrovų. Kolonializmo paliktos tragedijos ir traumos klausimas jau buvo analizuojamas pirmame „Juodosios panteros“ (rež. Ryan Coogler, 2018) filme, bet „Juodoji pantera. Vakanda amžiams“ šiai analizei suteikia dar daugiau gylio, pasakojimą apie kolonializmą praturtindama ne tik Afrikos, bet ir Pietų Amerikos kultūrų perspektyvomis.

Kita svarbi filmo tema – sielvartas, jaučiamas netekus artimo mylimo žmogaus. 2020 m. mirus aktoriui Chadwickui Bosemanui, atlikusiam Juodosios panteros vaidmenį, kilo klausimas, kaip bus pasielgta su šiuo personažu. Iš pagarbos Bosemanui buvo priimtas sprendimas nieieškoti naujo aktoriaus šiam vaidmeniui. Taigi filmo pradžia žiūrovą pasitinka Juodosios panteros mirtimi, gedėjimu ir laidotuvėmis. Netektis, gedulas ir

sielvartas filme vaizduojami kaip procesai, kuriems personažai suteikia nevienodą prasmę. Juodosios panteros Čialos motina karalienė Ramonda (Angela Bassett) ir sesuo Šuri (Letitia Wright) gedi skirtingai. Vienai iš jų sielvartas leidžia įvertinti dabartį ir šeimą, o kitai – pasinerti į destruktvyvų elgesį ir kerštą.

Pagrindinis istorijos antagonistas – Namoras – irgi gedi ir yra apimtas pykčio, kuris priveda prie mąstymo, kad jo žmonių patirtos skriaudos gali būti atpirktos sunaikinus Vakarų pasaulį. Namoro vaidmenį sukūrė Tenoch Huerta Mejía, žymus meksikiečių aktorius, blogiuoko vaidmeniui suteikęs reikiamo gylio ir motyvacijos. Kaip sakoma, filmas geras tiek, kiek įtikinamas yra jo antagonistas. Tačiau filme „Juodoji pantera. Vakanda amžiams“ atskleidžiamas ir dar vienas piktų kėslų turintis veikėjas, kurį atpažinti bus sunku nemačiusiems kitų „Marvel“ filmų ir serialų, išleistų pastaraisiais metais. Na, ir, žinoma, labai subtili potekstė, kad Vakarų pasaulis, siekdamas apsiginkluoti nuo tikrų ir tariamų priešų bei pasisavinti kitų tautų išteklius (filmo atveju – vibraniumą), kenčia dėl prastos reputacijos ir paranojos.

Didelių priekaištų filmui kaip ir neturiu, sunku prie ko nors prikibti, kokybė nenuvilia, bet jausmas pastaruoju metu žiūrint „Marvel“ filmus – nebe tas, koks buvo iki

„Juodoji pantera. Vakanda amžiams“

„Keršytojai. Begalybės karas“ (2018) ar „Keršytojai. Pabaiga“ (2019). Viena, galbūt tikrai atsiranda nuovargis nuo šio žanro filmų, antra, viskas atrodo kaip ir pasakyta anksčiau, tik kitais būdais. Kita vertus, gėrio ir blogio kova tikriausiai amžina, tad kaip ir aišku, kad žmonės noriai žiūri istorijas, kuriose suteikiamas vilties ir galios jausmas. Superherojų filmai turi ir kitą psichologinį aspektą, patrauklų masėms, – galimybę tapatintis su veikėjais, kurie nugali visas kliūtis, visus priešus ir tampa geriausia savęs versija. Tikiu, kad daliai žiūrovų, nors racionaliai ir suprantant, kad supergalios

egzistuoja tik fikcijoje, tokie filmai suteikia įgalinimo jausmą.

„Juodoji pantera. Vakanda amžiams“ – dar viena „Marvel“ dėlionės detalė, kuri vietomis sklandžiai, vietomis chaotiškai bando išlaikyti vientisumą. Pagrindinę mintį suprasti tikrai nėra sunku (taip, net ir superherojų filmai dažnai turi stiprų moralą), akims ir ausims malonių dalykų sočiai, bet išėjus iš kino salės skonis lieka prėskas. Tačiau turiu prisipažinti, kad neketinu praleisti ir kitų naujų „Marvel“ filmų, nes klausimas „o kas bus toliau?“ sukelia tam tikrą priklausomybę.

Kanibalizmo paraštėse

Nauji filmai – „Kaulai ir visa kita“

DŽIUGINTA GABRIELĖ RADAVIČIŪTĖ

Naujausias režisieriaus Lucos Guadagnino filmas „**Kaulai ir visa kita**“ („Bones and All“, JAV, Italija, 2022) pasakoja dviejų jaunuolių meilės ir savęs atradimo istoriją. Tiesa, jaunuoliai kiek išsiskiria savo prigimtimi – abu yra vienas kitą „užuodę“ kanibalai. Guadagnino kuria įtraukiantį kelio filmą, apimančį meilės, tėvų ir vaikų santykių bei tapatybės temas.

Nenuostabu, kad 2017 m. filme „Vadink mane savo vardu“ sužibėjęs ir didelį populiarumą pelnęs aktorius Timothée Chalamet ir šioje juostoje atlieka vieną pagrindinių vaidmenų – įkūnija pankuojantį kanibalą Li, kuris įsimyli dar tik pradedančią pažinti savo liguistą potraukį Maren (Taylor Russell). Porelė leidžiasi į ilgą kelionę Amerikos keliais, ieškodami Maren mamos, atsakymų į tapatybės

klausimus ir kovodami su vidiniais demonais.

Nuo pirmų kadrų filmas sužavi kuriama atmosfera. Laisvė, neužtikrintumas, ore tyrantis pavojus perteikiami švelniomis spalvomis ir 10-ojo dešimtmečio filmams būdinga stilistika, ilgais panorama miniais kadrais. Filmo ritmas tarsi pulsuoja, šaltakraujiškus, tačiau lyriškus dialogus keičia sukrečiančios kanibalizmo scenos. Tiesa, įpratus prie veiksmo bangavimo filmas atrodo kiek ištęstas.

Maren iš pradžių gali atrodyti sutrikusi aštuoniolikmetė, palikta tėvo dėl nesuvaldomo kanibalizmo polinkio ir bandanti atrasti savo vietą pasaulyje. Kita vertus, stebint Maren valgančią žmogų įsijungia savisaugos instinktas ir nuostaba, kad merginos veide nėra sumišimo, ją užvaldęs žvėriškas šaltakraujiškumas. Pažinus Chalamet kuriamą personažą stebina bendras veikėjų bruožas – apatija aukai. Sustojusi

pernakvoti prie ežero, porelė susipažįsta su dviem kitais kanibalais, iš kurių vienas yra pasirinkęs toks būti. Šis veikėjas prasitaria apie aukų suvartojimą iki pat kaulų. Tai sutrikdo jaunuolius, kurie, regis, sąmoningai valgo žmones tik tiek ir tik tam, kad numalšintų įgimtą troškimą. Tad kyla klausimas, kas yra didesnis blogis: vartojimas iš poreikio, ar vartojimas laisva valia?

Šiame filme Guadagnino subtiliai trina realybės ribas. Sveiko proto šiaudu lieka garsinėje plotmėje glūdintys elementai – į diktofoną įrašyta Maren tėvo atsisveikinimo žinutė ir radijas, grojantis mašinoje. Kruvinos istorijos verpete režisierius išmoningai suteikia „normalaus“ pasaulio prošvaisčių: Maren klausosi tėvo pasakojimo apie jos nuo vaikystės besitęsiančius kanibalizmo epizodus, bandymo paaiškinti savo kaip tėvo elgesį ir atsiprašymo už tai, kad merginai sulaukus pilnametystės ją paliko.

„Kaulai ir visa kita“

Porai keliaujant mašina radijo eteryje skambančios mintys apie civilizaciją ir pripratimą prie natūralių reiškinių veikia kaip indikatorius, kad įprastas pasaulis egzistuoja, tačiau jo taisyklės nėra pritaikomos marginalių veikėjų gyvenime.

Per visą filmą besirutuliojanti tėvų ir vaikų santykių tema „sprogsta“ dviejose kulminacijose. Maren atranda savo motiną, apie kurią tėvas niekad nepasakojo. Susitikimo scena psichiatrijos ligoninėje pavaldi žiauraus filmo pasaulio dėsniams – motina bando suėsti dukrą. Li atveju paaiškėja, kad alkoholikas tėvas, taip pat norėdamas

suėsti sūnų, pats papuolė jaunuoliui į nasrus. Sekundę atsitraukus nuo veikėjų pasaulio, galvoje skamba klišinė darviniška frazė „valgyk arba būsi suvalgytas“. Ką bando pasakyti režisierius, rodydamas šį kruviną kartų konfliktą? Kad vyresnė karta kėsinaisi sunaikinti savo vaikus ir jų ateitį?

„Kaulai ir visa kita“ – stiprų poveikį darantis filmas. Žiauriomis provokacijomis grįsta juosta veda žiūrovą egzistencinių ir žmogiškosios prigimties klausimų linkme, tačiau kelias – neįprastas, o žiūrėti filmą pilnu skrandžiu tikrai nepatartina.

Moralinis kompasas

Pokalbis su kino režisiere Christina Tynkevych

GINA KIMANTAITĖ

Christina Tynkevych, šių metų „Scanoramos“ kino festivalyje pristatiusi savo debutinį ilgametražį vaidybinį filmą „Kaip ten Katia?“ („Yak Tam Katia?“, Ukraina, 2022), priklauso jaunajai ukrainiečių režisierių kartai ir kuria filmus apie šiuolaikinę Ukrainos gyvenimą. Tynkevych filmai apkeliavo ne vieną tarptautinį kino festivalį, sulaukė svarbių paminėjimų ir apdovanojimų. Naujajame režisierės filme pasakojama apie motiną, kuri per nelaimingą atsitikimą praranda dukterį ir ieškodama teisybės susiduria su moralinėmis dilemomis.

Tarptautiniai festivaliai jums ne naujiena, tačiau kaip jaučiatės juose pristatydama savo debutinį ilgametražį vaidybinį filmą? Kiek jums svarbus pripažinimas, pavyzdžiui, gauti apdovanojimai už „Kaip ten Katia?“ Lokarno kino festivalyje?

Tai klausimas su daugybe atsakymų, nes iš tiesų pastaruoju metu buvo labai sunku. Filmą pradėjome kurti kovido pandemijos pradžioje. Tuo metu manėme, kad nieko blogesnio jau negali nutikti. Kai turėjome išleisti filmą, prasidėjo karas. Vėliau sužinojome, kad mūsų laukia premjera Lokarno kino festivalyje, tai buvo pirmoji gera žinia.

Manau, yra dvi perspektyvos. Pirmiausia – kaip Ukrainos kūrėjams mums buvo svarbu atsidurti pasaulinėje arenoje, nes per filmus, per kultūrą galime kalbėti apie šalį, priminti pasauliui apie tai, kas vyksta. Suprantame, kad karas vyksta ne tik fronte, – tai ir emocijų, ir kultūrų karas. Rusija skleidžia daug propagandos, daug metų ji sėkmingai siuntė klaidingą informaciją į visą pasaulį, todėl svarbu pasakoti apie tai, su kuo susiduria ukrainiečiai, ir atverti mūsų patirtį.

Kalbant apie filmą, man tai buvo ilgas maratonas, dėl šio filmo dirbau penkerius metus. Taigi, man tikrai buvo svarbu, kad šis darbas būtų pastebėtas. Nors kai važiuojome į Lokarno festivalį, nesitikėjau jokių apdovanojimų, tai buvo tarsi malonus bonusas, reiškiantis, kad filmas žiūrovus iš tikrųjų palietė. Nuo tada aplankėme dar porą festivalių ir tapo akivaizdu, kad dėl politinės padėties Ukraina yra dėmesio centre. Daugelis festivalių nori rodyti ukrainietiškus filmus, kalbėti apie Ukrainos kultūrą. Man tai labai malonu ir kaip režisierėi, ir kaip Ukrainos pilietei.

Kodėl pasirinkote kurti istoriją apie kenčiančią motiną, kurią supa korupcijos pinklės? Ar

Christina Tynkevych

galėtumėte papasakoti, kaip buvo rašomas scenarijus?

Idėja kilo iš trumpametražio filmo, kurį sukūriau prieš penkerius metus. Jis buvo vos dešimties minučių trukmės, su ta pačia aktores, kuri atliko pagrindinį vaidmenį filme „Kaip ten Katia?“. Tuomet taip pat turėjau panašių idėjų, panašių temų, bet suvokiau, kad trumpametražiame filme nepavyks įsigilinti į tokią sudėtingą temą, susijusią su sielvartu ir moralinėmis dilemomis. O trumpametražio filmo idėja atsirado laikraštyje perskaičius straipsnį apie tikrą įvykį, kai pagal iškvietimą atvykusi paramedikė susidūrė su praeityje ją išprievartavusiu vyru, kuriam turėjo gelbėti gyvybę. Ir nors tai tikrai įdomi moralinė dilema, vis vien buvo tarsi visos istorijos pradžios taškas. Tai atvedė prie filmo, kokį sukūriau dabar. Kaip minėjote, filmas susijęs su korupcijos tema, bet man norisi pabrėžti, kad jo esmė – moralinis moters, dirbančios paramedike, žlugimas. Šio žlugimo procese ji susiduria su daug sunkumų, jos vidinis moralinis kompasas sugenda. Man tai savotiška istorijos esmė. Tai tos moters patiriama vidinė kova.

Augau Ukrainoje ir turėjau tam tikrų idėjų dėl to, kas esu ir kokie mano principai, bet užaugęs

susiduri su realiu gyvenimu ir supranti, kad iš tikrųjų labai sunku būti tokiu idealiu žmogumi, koks įsivaizdavai esantis. Kai gyvenimas įsibėgėja ir turi išgyventi, egzistuoti tam tikroje visuomenėje, supranti, kad čia vyrauja taisyklės, dėl kurių dažnai tavo moraliniai principai sugenda. Prieš pradėdama kurti filmą pirmiausia užduodu sau klausimus apie gyvenimą, į kuriuos neturiu atsakymo, ir vykstant filmo kūrimo procesui bandau juos rasti. Manau, toks mano būdas nagrinėti temą, bandant išsiaiškinti, kokios aplinkybės mus daro žmonėmis, peržengiančiais mumyse esančias moralės linijas. Filme nepateikiu jokių konkrečių atsakymų. Bandžiau pradėti pokalbį, kad žiūrovai atsидurtų pagrindinės veikėjos pozicijoje, galvotų, kaip elgtųsi susiklosčius tam tikroms situacijoms.

Tame pačiame Lokarno kino festivalyje Anastasia Karpenko, sukūrusi pagrindinį vaidmenį jūsų filme, gavo apdovanojimą už geriausią aktorės darbą. Kaip ją atradote ir kaip kartu kūrėte dukters netekusios motinos personažą?

Tai gan įdomi ir truputį juokinga istorija. Anastasia profesionali aktorė, daugiausia dirbanti teatre ir televizijoje. Ukrainos sistema vis dar veikia taip, kaip ankstesnė

sovietinė. Aktoriai mokosi vaidybų meno, tuomet yra priimami į teatrus ir negali keisti teatrų kaip Vakarų sistemoje. Taigi dauguma jų nuosekliai dirba savo teatruose, kartais pasirodo televizijoje. Dažnai kalbama apie tai, kad aktoriai dirbami televizijoje praranda įgūdžius, dėl to tampa tam tikra prasme nuvertinami ir režisieriai jų nekviečia į filmų atrankas. Aktorių atrankos režisierė, su kuria dirbau, iš tiesų patarė nekviesti Anastasios vaidinti filme, mat pastaruoju metu ši daug dirbanti televizijoje. Pamaniau, jog tai šiek tiek ciniška, nes mūsų sritis nėra tokia stipri, kad kiekvienam aktoriui galėtų suteikti vaidmenų kine. Ir, žinoma, man neatrodo, kad televizijoje vaidinantis aktorius tampa netinkamas. Anastasią sutikau dar kurdama savo trumpametražį filmą, pakviečiau ją vaidinti be jokios atrankos. Dirbant kartu supratau, kiek daug ji gali duoti kaip aktorė.

Taigi, kai pradėjau rašyti filmo „Kaip ten Katia?“ scenarijų, jau žinojau, kad Anastasiai noriu patikėti pagrindinį vaidmenį. Rašant būtent ji buvo mano galvoje. Tai tam tikra privilegija, nes dažnai kurdamas personažus turi tik abstrakčią veikėjo idėją, o man jau viskas buvo daugmaž aišku. Apskritai mums buvo lengva dirbti kartu, gerai viena kitą jautėme, daug kalbėjome. Neturėjome didelio biudžeto, todėl nebuvo ir galimybės tinkamai repetuoti prieš filmavimus – pagrindinis pasiruošimas vyko pokalbių metu. Pirmoji mūsų repeticija surengta jau filmavimo aikštelėje. Kadangi pasitikėjome viena kita, nebuvo sunku. Beje, Anastasia dalyvavo kiekvienoje filmo scenoje, todėl, priešingai nei kiti aktoriai, kurie pasirodė tik tam tikromis dienomis, ji kūrė savo personažą kasdien, galėjo lengviau sekti jo trajektoriją. Manau, ji puiki aktorė, ir tikiuosi, kad dėl šio filmo sulauks dar daugiau dėmesio.

Jei reikėtų apibūdinti jūsų filmo estetiką, paminėčiau, kad tai tarsi užspaustų emocijų ir skaudžių prisiminimų būseną. Vizualiai filme kontrastuoja fokusuotas vaizdas ir susiliejimas, tai greičiausiai perteikia veikėjos ribinę būtį ir netekties išgyvenimą?

Man buvo svarbu istoriją papasakoti iš pagrindinės veikėjos perspektyvos. Kaip jau minėjau, svarbiausias konfliktas vyksta jos vidiniame pasaulyje. Iš tiesų, apie tai būtų lengviau parašyti knygą, nes lengviau parodyti, kas vyksta žmogaus galvoje. Filme reikia viską perteikti vizualiai. Taigi toks vizualinis pasirinkimas – būdas priartinti žiūrovus prie to, ką jaučia pagrindinė veikėja kovodama su išoriniu pasauliu.

Intensyviausia scena, kurioje prasiveržia visos užgniauztos motinos emocijos, įvyksta naktniniame klube, kai pasigirsta „Stekloboy“ daina „Ramunėlių laukas“. Kodėl pasirinkote būtent šią dainą ir kaip dainos žodžiai siejasi su veikėjos išgyvenimais? Beje, kodėl rašydama istoriją nusprendėte, kad Ana po dukters netekties praejus nedaug laiko apsilanko naktniniame klube?

Tai nežinomos ukrainiečių grupės daina. Buvo sunku rasti tinkamą dainą, nes žinojau, kad ji filme pasigirs du kartus ir turės labai skirtingą kontekstą. Iš pradžių tai tiesiog linksma popdaina, kurią dainuoja vaikai. Buvau nusprendusi, kad ta pati daina vėliau turi sukelti aštrų nostalgijos ir sielvarto jausmą. Ne kiekviena daina veikia tokiomis skirtingomis konotacijomis ir tokiuose skirtinguose kontekstuose. Kol rinkausi, perklausiau įvairius šiuolaikinės ukrainietiškos muzikos grojaraščius ir ši daina man pasirodė tinkamiausia.

Jei kalbame apie sceną naktniniame klube, tai iš tiesų Ana ne pati pasirenka ten būti, o yra prikalbinama ir atsivedama švęsti draugės gimtadienio. Pirmą vakarėlio dalį ji tiesiog sėdi ir nieko nedaro, tačiau būtent ši daina sužadina jos emocijas. Tai labai normali psichologinė reakcija. Iš pradžių, kai atsitinka kažkas tokio sukrečiančio, nelabai supranti, kas įvyko, smegenys blokuoja visą informaciją, bet vėliau ateina emocijų išlaisvinimo momentas. Taip nutinka ir klube, kai daina ją paskatina leisti sau jausti. Po to Ana pereina į teisybės ieškojimo fazę. Akivaizdu, kad ji patiria stiprų dukters netekties skausmą ir šį skausmą bando sublimuoti į kovą

„Kaip ten Katia?“

NUKELTA Į 13 PSL.

Tokie kaip žmonės

Krėsle prie televizoriaus

Metų pabaiga, kai dar reikia spėti užbaigti ne vieną darbą, sudalyvauti keliuose vakarėliuose ir nupirkti kalėdines dovanas, – tinkamas laikas pasižiūrėti Dominiko Mollio filmą „**Naujienos iš Marso planetos**“ (LRT, 10 d. 23.10) ir įsitikinti, kad gali būti blogiau. IT specialistas Filipas Marsas (François Damiens), kurį kiekvienas stengiasi apsukti aplink pirštą ir kuris levituoja sapne, pakliuvo į sudėtingą situaciją. Buvusi žmona išvyko į komandiruotę ir neperspėjusi paliko globoti vaikus, su kuriais Filipas nesugeba užmegzti ryšio, bet šie diktuoja jam savo sąlygas. Dvylikametis sūnus ką tik tapo veganu, duktė rengiasi egzaminams kartu su viską išmanančiu vaikinu, viršininkas šantažuoja, o naujasis bendradarbis, nors ir nukerta Filipui pusę ausies, bet pabėgęs iš psichiatrinės kartu su mergina neturi kur prisiglausti. „Naujienos iš Marso planetos“ – tai juodosios komedijos, filmų apie šeimą ir ekologinio trilerio mišinys. Kartu jis kupinas siurrealizmo ilgesio, ir tai nestebina, turint omenyje, kad Mollis – kadaise ir pas mus populiarų filmų „Lemingas“ ir „Harris – draugas, linkintis jums gero“ autorius.

Filipas svajoja apie kosmosą, Lucio Bessono filmo „**Anna**“ herojė (LNK, šįvakar, 9 d., 21 val.) – apie laisvę. 9-ojo dešimtmečio pabaigoje vienos prancūzų modelių agentūros atstovas rado Anną (Sacha Luss) Maskvos turguje, prekiaujančią matrioškomis. Potencialus modelis moka kelias kalbas, skrenda į Paryžių, puikiai pozuoja, užmezga romaną su kaimyne (Lera Abova), atkreipia į save rusų oligarcho dėmesį, bet turi vykdyti KGB užduotį – žudyti žmones, tarp jų ir minėtą oligarchą, išlikdama tipiška romantine heroje, kurią įsimyli kiekvienas.

Kadaise rusų kritikai gerokai pasišaipė iš Bessono, surinkusio filme

įvairias klišes apie sovietus, šnipus ir mirtinas KGB blondines, bet kad pastarosios amžinos, įrodo ir visai nauja Emilio Vélyvio „Piktųjų karta“. Tačiau kritikai buvo teisūs sakydami, kad Bessono traukinys nuvažiavo ir pakartoti kito filmo apie žudymo mašiną tapusią trapią merginą – „Nikita“ – sėkmės režisieriui nepavyko.

1990 m. pasirodęs Johno McTierano filmas „**Raudonojo Spalio medžioklė**“ (LNK, šįnakt, 9 d., 23.15) sukurtas pagal Thomo Clancy romaną, kurį įkvėpė 1968-ųjų kovo 8 dienos Jono Pleškio žygis, kai jis nuvedė sovietų karinį laivą prie Gotlando krantų. Romanas patiko Ronaldui Reaganui – JAV prezidentas, regis, net rekomendavo dovanoti šią knygą per Kalėdas. Filmas, žinoma, taip pat grūste prigrūstas klišių ir neatkuria konkrečios istorijos, bet rodo, kaip Šaltojo karo metais pasaulis atsiduria ties branduolinio karo riba. Jei norite sužinoti daugiau, siūlau pasižiūrėti dokumentinį Gary Lango ir Camerono Rothery serialą „**Tikroji „Raudonojo Spalio istorija**“, kurį 14 d. 19.30

„Raudonojo Spalio medžioklė“

pradės rodyti **LRT Plius**. Autoriai pakalbino ir rašytoją, ir McTieraną, ir filme vaidinusius aktorius, ir dar daug kitų.

Tikros istorijos maitina kiną, ypač tada, kai realybė stabteli, kai išsenka filmų kūrėjų fantazija, kai prireikia didvyrių, kurių žygių nepaaiškina buitinė logika. Alpinistai (tikri ir išgalvoti) visada gelbėjo kiną. Ne išimtis ir Baltasaro Kormákuro filmo „**Everestas**“ (TV 3, 10 d. 21.30) ekspedicijos dalyviai, 1996-aisiais patekę į sniego audrą. Patyręs alpinistas Robas (Jason Clarke) rengia „išvykas“ į Everestą, kuriose gali dalyvauti kiekvienas turintis kelias dešimtis tūkstančių dolerių. Tarp Robo globotinių – atvykėlis iš Teksaso (Josh Brolin), laiškanėšys (John Hawkes), japonė verslininkė (Naoko Mori). Oras geras, tačiau pakilus aštuonis tūkstančius metrų virš jūros lygio laukia išretėjęs oras, žemas spaudimas ir dar žemesnė temperatūra, tad gyvenimo nuotykis netruks virsti siaubu. Kaip sako vienas filmo herojų, paskutinis žodis visada priklauso kalnui.

„Zoja“

„Naujienos iš Marso planetos“

Kormákuras pasakoja apie tikrą tragiškai pasibaigusią ekspediciją ir privalo atiduoti pagarbos duoklę jos dalyviams. Problema ta, kad filmo herojų aukštyn neveda jokia kilni idėja: vieni rizikuoja dėl pinigų, kiti siekia sėkmės ar adrenalino ir nors aiškina, kokia svarbi jiems šeima, dėl artimųjų nelabai jaudinasi. Todėl režisierius, man regis, ir pabrėžia gamtos žiaurumą bei jos didybę.

Bet šaltą žiemos vakarą ne vienas mieliau rinksis paspoksoti ne į Everestą, o į Italijos peizažus. Jameso D'Arcy filmo „**Atsiminimai iš Italijos**“ (TV1, 10 d. 22.55) veikėjai – tėvas Robertas (Liam Neeson) ir sūnus Džekas (Micheál Richardson) – atvažiuoja į Toskaną parduoti vilos. Galerijos savininkui Džekui reikia pinigų ir tėvas nusprendžia padėti. Vila apleista, tenka ją remontuoti, kad būtų galima parduoti brangiau, bet per trumpą laiką to padaryti nepavyks. Todėl kelionė užsitęsia, o tėvas ir sūnus įsitikina, kad Italijoje laikas teka visai kitaip. Jų suartėjimas atrodo neišvengiamas. „Atsiminimai iš Italijos“ – tai gražiai nufilmuota ir suvaidinta šeimos drama su šabloniškais ir nuspėjamais personažais.

Kita vertus, kur visuotinių socialinių tinklų laikais rasti tokių, kurie

nenorėtų būti kaip visi – lydimi sėkmės, nuspėjami ir šabloniški? Nebent mokslinės fantastikos filme, nors ir jų veikėjai, regis, trokšta būti kaip žmonės. Drake'o Doremuso melodramos „**Zoja**“ (LRT Plius, šįvakar, 9 d., 22 val.) veikėjai Zoja (Léa Seydoux) ir Koulas (Ewan McGregor) dirba įmonėje, kuriančioje sintetinius replikantus, kurie galės pakeisti žmones – būti idealiais darbuotojais, globėjais, meilūžiais, išvaduoti žmones nuo vienvės ar meilės be atsako. Toks yra Ašas – naujos kartos androidas. Regis, akivaizdu, kad kuo toliau juda eksperimentas, tuo labiau Zoja ir Koulas pradeda abejoti jo rezultatais, juolab kad ir Zoja – ne toks jau tikras žmogus, kaip atrodo, nors ir sugeba nuvarvinti ašarą.

Beje, ateitis filme atrodo visai priimtina: žmonės vis dar vaikšto į parodas, klausosi plokštelių, geria robotų pagamintus kokteilius, androidai vienas kitam daro erotinį masažą... Tad gal svarbesnis klausimas – ar įmanoma sukurti paprastos laimės programą, jei tos laimės ir nėra?

Jūsų –
JONAS ŪBIS

ATKELTA IŠ 12 PSL.

už teisingumą. Ji mano, kad gali sau padėti, jei pasieks teisingumą, tačiau pamažu vis labiau nusivilia.

Kas jums padėjo visus penkerius metus, kai kūrėte filmą ir siekėte įgyvendinti savo idėją? Ką buvo svarbiausia išlaikyti kaip kūrėjai susiduriant su sunkumais?

Manau, sunkiausia dalis – bendras pasiruošimas. Žinoma, per tuos penkerius metus būta skirtingų etapų, kai buvo rašomas scenarijus, ieškoma finansavimo ir partnerių, filmas pristatomas *pitching'uose*. Turbūt per šiuos metus man svarbiausia buvo neprarasti savęs ir vis

iš naujo prisiminti, kodėl pradėjau kurti šį filmą. Pamenu, likus porai dienų iki filmavimų buvau tokia išsekusi, kad pasakiau sau, jog nebenoriu eiti į filmavimo aikštelę. Kai vis dėlto nuėjau, mano požiūris pasikeitė. Debiutuojančiam filmų kūrėjui sunkiau, nes reikia daug žmonių įtikinti, kad filmas vertas jų laiko ir resursų. Tai atima daug energijos. Bet vėlgi, žinojimas, kad kiekvienas mažas žingsnis filmo sukūrimo link yra tarsi maža pergalė, iš tiesų padeda. Reikia eiti, ir tik judant į priekį visas tampa aiškiau.

Sukūrėte posovietinės Ukrainos kartos portretą savo anksčiau dokumentiniame filme „Karta 91“ („Pokolynnya '91“, 2019). O kaip jūsų naujausias

vaidybinis filmas išilieja į bendrą šiuolaikinio Ukrainos kino panoramą?

Atsitiko taip, kad maždaug iki 2014 m. mes iš tikrųjų neturėjome kino industrijos. Po Sovietų Sąjungos žlugimo Rusija pasisavino visas kino sistemos liekanas. Ukrainoje 1991–2014 m. kinas beveik nebuvo finansuojamas. Vieninteliai dalykai, kuriuos kūrėme, – televizijos serialai ir reklamos. Po 2014 m. Maidano revoliucijos naujas kino fondas pradėjo finansuoti debiutuojančius kino kūrėjus, imta finansuoti besikuriančią Ukrainos kino industriją. Per pastaruosius dešimt metų užauginame naują kino kūrėjų kartą. Taigi, manau, savotiškai ironiška, kad šie metai buvo aktyviausi visoje Ukrainos kino istorijoje. Beveik kiekviename A klasės

kino festivalyje vyko ukrainietišku filmų premjeros.

Ironiška, nes tai metai, kai vyksta karas. Ironiška dėl to, kad geriausiu atveju artimiausius dvejus trejus metus finansavimo neturėsime. Todėl ateinančius kelerius metus bus tarpas, nes tam nėra pinigų, o pusė Ukrainos kino kūrėjų yra karo lauke ir patys kovoja. Yra tik dalis kuriančių dokumentiką. Dokumentiniai filmai gali būti kuriami turint mažą biudžetą ir sudėtingomis aplinkybėmis, o kurti vaidybinius, kainuojančius kur kas daugiau, pernelyg rizikinga, nes bet kurią dieną viskas gali žlugti. Pagrindinė problema – kad be vietinio fondo praktiškai neįmanoma pradėti bendros produkcijos su kitomis šalimis. Būtent tuo dabar daugiausia užsiima Ukrainos prodiuseriai.

Taigi, kaip sakiau, per pastaruosius dešimt metų radosi nauja kino kūrėjų karta, kuri yra jauna, integruota į Europos kino pasaulį, daug keliaujanti ir suvokianti, kas vyksta šiuolaikiniame kine. Nežinau, kas bus po poros metų, bet dabar Ukrainos kinas yra geros būklės, jei lygintume su Europos kino kokybe. Labai tikiuosi, kad to neprarasime dėl karo.

Dėl ko dar kyla nerimas? Dėl didžiulės traumos dauguma filmų, tiek dokumentinių, tiek vaidybinių, pasakoja apie karą, nes žmonėms šią patirtį reikia kažkaip apdoroti. Mes daug apie tai kalbame, bet norime sudaryti vaizdą, kad esame šalis, eksportuojanti filmus tik apie karą, nes yra ir kita gyvenimo pusė. Taigi, manau, tai mums taip pat bus nemažas iššūkis.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Dariaus Žiūros paroda „Portretai“

nuo 9 d. – paroda „Ribos ir paraštės: socialinė kritika tarpukario Lietuvoje“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Sylvios Plachy paroda „Kada bus rytojus“

Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „Iš nusidėjėlių didžiausia“: Vladislovo Neveravičiaus paveikslas „Atgailaujanti šv. Marija Magdalietė“

Paroda „Iš Žemaitijos dvarų kolekcijų. Žemaičių muziejaus „Alka“ rinkinys“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalą g. 3A

Paroda „Nematomi. Istoriniai baldai iš šiuolaikinio dizaino perspektyvos“

VI tarptautinė šiuolaikinės juvelyrikos ir metalo meno bienalė „METALOfonas: vietos atmintis“

Sigito Virpilaičio paroda „Apie apyrankę“

V. Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Paroda „Lygtis su nežinomaisiais. Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Arsenalą g. 1

Tarptautinė paroda „100 metų: litas, latas, krona“

Paroda „Išpakuojam! Henrio Gaidžio dovana Lietuvai“

Senasis arsenalas

Arsenalą g. 3

Paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Tarptautinė paroda „1 000 000 žingsnių:

Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20 / 18

Archeologinių radinių paroda „Po šimts pypkių!“

„Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Paroda „Etnografinis opartas: tekstilės tradicija“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Paroda „Laisvės siekis kaip žaidimas-įvykis“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Paroda „Briuselio gobelenų meistrystė.

Naujos muziejaus vertybės“

Paroda „Nerūpestingas amžius. Vaikystė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“

Julijos Janus kostiumų paroda „Slapta meilė Valdovų rūmuose“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Paroda „Corpisanti. Katakombų relikvijos-skulptūros Valkininkų ir Buivydžių bažnyčiose“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“

Paroda „Opartiniai atspindžiai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Vilnius amžinai. Dailės kūrinių ir vadovų po miestą dialogas“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Apie patogumą ir grožį: pokyčiai vilniečių namuose 1870–1918 metais“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

iki 10 d. – Lodzės kino mokyklos ir Vilniaus dailės akademijos studentų tarpdisciplinio meno paroda „ID_tentity“

nuo 10 d. – galerijos „Meno niša“

20-mečiui skirta tarptautinė paroda „XX“

VDA galerija „Akademija“

Pilies g. 44

iki 16 d. – Algio Sprindžiūno tapybos ir skulptūros paroda „Blue Real Be Screen“

Mato Janušonio kūrybos paroda „Švininis dangus“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

iki 16 d. – Simonos Rukuižaitės paroda „Pamatai“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“

Maironio g. 6

Valerijos Bartaševič paroda „Dugnas“

Adomo Galdiko muziejus

Arklių g. 20–1

Adomo Galdiko kūrinių paroda „Ritualinė gamta“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

Paroda „Grafikos erdvės. Grafika erdvėje“

Prospekto fotografijos galerija

Gedimino pr. 43

iki 17 d. – Pauliaus Petraičio paroda

„Enjoy the Now“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

iki 10 d. – Emilijos Petrauskienės paroda

„Sidabro sodas / Tulpės“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

iki 13 d. – Dominyko Sidorovo kūrybos paroda „Stebuklas“

Galerija „Vartai“

Vilniaus g. 39

Zlatko Kopljaro ir Luco Tuymanso paroda „Gailestingumas“ („Mercy“)

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

iki 10 d. – 7-oji Vilniaus keramikos meno bienalė „(Al)chemija“

Rūtos Šipalytės paroda „Patirčių salos“

Dailininkų sąjungos galerija

Vokiečių g. 2

nuo 9 d. – Lauros Slavinskaitės personalinė paroda „Dar viena diena“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1 / 13

Gintaro Makarevičiaus piešinių paroda „Plastmasinė varna“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

iki 18 d. – Gedimino Pranckūno fotografijų paroda „Nykstanti idilė. Kaimiškojo Vilniaus vaizdeliai“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

nuo 15 d. – Kristinos Inčiūraitės paroda „Žalias kūnas“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

Mindaugo Lukošaicio paroda „Vilnius grafito dulkėse“

Paroda „Abiejų Tautų Respublikos šlovė.

Didikų apdarai“

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

Paroda „Civitas Vilnensis III“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „Grašina ir drakonas“

Nadeždos Giultiajevos fotografijų paroda

„Nematytas Nekrošius“

iki 10 d. – Rolando Andrijausko fotografijų

serijos „Susitiksım Antologijoj“ paroda

iki 10 d. – garsinė Jono Meko instaliacija „Petrarkai“

Galerija „Šofar“

Mėsinių g. 3

Paroda „Vilniečių grimasos“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

iki 10 d. – Lesios Synychenko (Ukraina)

darbų paroda „Virsmas“

Charkivo meno laboratorijos „Aza Nizi Maza“ vaikų darbų paroda „Atvirukai iš karo zonos“

Vlado Vildžiūno galerija

Lobio g. 6 A

Paroda „Jeruzalė. Šeši dešimtmečiai sode: Vladas ir Marija“

Galerija-studija RA

Pranciškonų g. 8

Kalėdinė miniatiūrų paroda

„TechZity Vilnius“

Panerių g. 43

iki 12 d. – paroda „Adero“

Čiurlionio namai

Savičiaus g. 11

Paroda „Amžininkai: Petras Kalpokas ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“

Vilniaus miesto savivaldybė

Konstitucijos pr. 3

nuo 9 d. – plakatų paroda „Baltai – raudonai – balta“

„Jono Meko skersvėjis“

Užupio g. 24

Audronės Petrašiūnaitės kūrybos paroda „Čia gyvena Alisa“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 23

Hannos Iļās ir Bryndīs Björnisdóttir (Dísa) paroda „Respawn“

Projektų erdvė „Swallow“

Vitebsko g. 23

Paroda „Fredo Sandbacko orai“

„Editorial“ projektų erdvė

Latako g. 3

iki 17 d. – Marijos Olšauskaitės paroda „No-riu užkimtį savo širdį samanom“

GODŌ galerija

Malūnų g. 6A–12

Vido Poškaus tapybos ir piešinių paroda

Meno projektų erdvė „MORka“

Pylimo g. 21B

Dano Aleksos paroda-mėninis tyrimas „0100“

Galerija „apiece“

M.K. Čiurlionio g.

Saskios Fischer vieno kūrinio paroda „Šviesos“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

Paroda „Prieš... ir po 100 metų“

Paroda „Moters atvaizdas Kauno meno mokyklos grafikoje“

Parko galerija

M. Valančiaus g. 6

nuo 9 d. – kalėdinė Kauno dailininkų paroda „Susitikimas“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

Paroda „The Family of Man“

BLC verslo centro „Stivensono“ salė

K. Donelaičio g. 60, A korpusas

Paroda „Mitinio žvėries buveinės Kauno modernizmo fotografiniuose pjūviuose“

KLAIPĖDA

Lietuvos dailės muziejaus Prano

Domšaičio galerija

Liepų g. 33

Česlovo Lukensko paroda „Laikas medyje 2022“

Gintauto Trimako paroda

„#atsakymas#spalva#slinktis“

Dalios Matulaitės darbų paroda „Tėvynės tema“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

iki 11 d. – Mirono Zowniro (Vokietija), Aleksandro Čekmeniovo (Ukraina), Sergejaus Solonskio (Ukraina) fotografijų parodos, Klaipėdos fotografijos rezidencijos ukrainiečių kūrėjų paroda, Ukrainos fotografų paroda

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

Luko Šiupšinsko ir Gintarės Stašaitytės skulptūros paroda „Entropija.v1.1“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

„The Rooster Gallery“ menininkų grupinė paroda „Sode“

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

Kalėdinių miniatiūrų paroda

nuo 9 d. – Antano Jasenos tapybos paroda „Laiptai į dangų“

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

iki 17 d. – Rimanto Milkinto, Rafalo Piesliako ir Jurgio Tarabildos parodos

PANEVĖŽYS

Panevėžio miesto dailės galerija

Respublikos g. 3

iki 17 d. – Eglės Karpavičiūtės ir Virginijaus Kinčinaičio parodos

Spektakliai

VILNIUS

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras

9, 10, 13–17 d. 18.30, 11, 18 d. 12 val. – P. Čaikovskio „SPRAGTUKAS“. Dir. M. Staškus, M. Barkauskas

10 d. 12 val. – D. Sebba „ALISA STEBUKLŲ ŠALYJE“. Muzikos vad. ir dir. M. Staškus

11, 18 d. 18 val. – „SARSUELA“. Muzikos vad. ir koncepcijos aut. V. Prudnikovas, dir. M. Staškus

Lietuvos nacionalinis dramos teatras Naujoji salė

9 d. 19 val – M. Buszewicziaus, A. Smolar „SULĖTINTAI“. Rež. A. Smolar

10, 11 d. 19 val. – J. Strømgreno „DURYS“. Rež. J. Strømgrenas

13–15 d. 19val. – R. Kmitos „GYVULIŲ ŪKIS. XXI AMŽIUS“(G. Orwello apysakos motyvais). Rež. P. Tamolė

Mažoji salė

10 d. 19.30 – Platono „DIALOGAI“. Rež. M. Ivanauskas

11 d. 17 val. – M. Algus „SIEROS MAGNOLI-JOS“. Rež. E. Švedkauskaitė

13 d. 19.30 – M. Algus „SIEROS MAGNOLI-JOS“. Rež. E. Švedkauskaitė

Valstybinis jaunimo teatras

14, 15 d. 18.30 – PREMJERA! „ERINIJOS“ (pagal J. Littello romaną „Gero linkinčiosios“). Rež. ir scenarijaus aut. S. Loznica, scenogr. dail. K. Šuvalovas, kost. dail. D. Roqueplo, šviesų dail. K. Łuszczzyk, komp. A. Martinaitis. Vaidina S. Storpirštis

N. Gadliauskas, L. Petrauskas S. Sipaitis, M. Sigliukas, I. Ciplijauskas, I. Kartašova, D. Brenciūtė, K. Andrejauskaitė, R. Marazaitė, A. Bendoriūtė, D. Želvys, D. Gavenonis, V. Kaniušonis ir kt.

Vilniaus mažasis

11 d. 15, 17 val. – „JŪRA“ (spektaklis 6–18 mėn. kūdikiams). Rež. E. Kižaitė

11 d. 16, 18 val. – M. Pranulio kosmologinė opera „S'ANATOMIA“

14 d. 18 val. – PREMJERA! K.M. Kulinič „8o PASAULIŲ PER VIENĄ DIENĄ“. Rež. G. Aleksa („Teatronas“)

15 d. 18 val. – „KAFKA INSOMNIA“. Rež. Ž. Vingelis

Kauno lėlių teatras

10 d. 10 val., 11, 12 d. 12 val. – PREMJERA! D. Budinavičiūtės „ATSARGIAI! SKRUZDĖ-LYNE KALĖDOS!“ (pagal R. Dmuchovskienės knygą). Rež. ir dail. R. Lažaunykas

10 d. 11, 13, 15 val., 11 d. 11, 13, 15, 17 val. – „KALĖDINĖS ANGELŲ PASLAPTYS“. Aut. ir rež. R. Bartninkaitė

Kauno šokio teatras „Aura“

14 d. 18.30 *Kaune, kino centre „Romuva“*, 15 d. 19 val. *Vilniuje, „Menų spaustuvėje“*, – „Auros“ 40-mečiui skirtas renginių ciklas „Vakar šiandien rytoj“. Programa „Prisiminimai apie ateitį“

17 d. 19 val. *Nacionaliniame Kauno dramos teatre* – baigiamasis „Auros“ 40-mečio vakaras. Spektakliai „Kaunas Zoo“ ir „Bolero“. Dalyvauja performeris ir kompozitorius Z. Hofmanius (Ispanija)

KLAIPĖDA

Klaipėdos valstybinis dramos teatras

9, 10 d. 18.30 – PREMJERA! J. Bednarczyk „LOST LOST LOST“. Rež. M. Borczuchas, scenogr. ir kost. dail. D. Nawrot, šviesų dail. R. Mleczo, komp. B. Dziadoszas. Vaidina D. Meškauskas, D. Kulionytė, D. Biernat, J. Dravnel, J. Baranauskas, K. Kontenytė, K. Maiskis, M. Ojczyńska, R. Idzelytė, R. Pelakauskas, S. Pinaitytė

14 d. 18.30 *Mažajoje salėje* – J. Anouilh'o „EURIDIKĖ“. Rež. M. Pažereckas

15, 16 18.30 – PREMJERA! „MEILĖ“. Pjesės aut., rež., kost. dail., scenogr. ir choreogr. A. Duda-Gracz

Klaipėdos muzikinis teatras

15 d. 19 val. „Švyturio“ *arenoje*, 17 d. 19 val. *Šiaulių arenoje* – J. Kanderio „ČIKAGA“. Dir. V. Konstantinovas

ŠIAULIAI

Šiaulių dramos teatras

9 d. 18.30 – E. O'Neilo „MEILĖ PO GUOBOMIS“. Rež. P. Ignatavičius

10 d. 15 val. *Mažajoje salėje* – „MARMIAI“. Rež. G. Zapalskis („Vėjų teatras“)

10 d. 18 val. – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis

11 d. 10, 11.30 *Mažajoje salėje* – „VANDENINIS NUOTYKIS“. Idėjos aut. ir rež. B. Banevičiūtė

11 d. 18 val. – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas

15 d. 18.30 – „VARDAN TOS...“ (pagal P. Vaičiūno dramą „Patriotai“). Rež. A. Giniotis

PANEVĖŽYS

Juozo Miltinio dramos teatras

9 d. 18 val. – N. Gogolio „APSIAUSTAS“. Rež. K. Siaurusaitytė (Miltinio laboratorija)

10 d. 18 val. – R. Harwoodo „APRENGĖJAS“. Rež. A. Latėnas

11 d. 12, 14 val. – „LOPŠINĖ ŽEMEI“. Rež. I. Jackevičiūtė

11, 18 d. 18 val. – „VOLPONĖ“ (pagal B. Jonsono pjesę). Rež. A. Giniotis

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija

9 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – N. Kazlaus (sopranas), O. Marinas (tenoras, Ispanija), R. Mitkus (fortepijonas). Programoje J.S. Bacho, W.A. Mozarto,

F. Schuberto, G. Verdi, R. Wagnerio, G. Donizetti, J. Brahms'o ir kt. kūriniai

10 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Vestsaido istorija“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistė O. Gražinytė (fortepijonas). Dir. M. Barkauskas. Programoje J. Juozapaičio, A. Skriabino, L. Bernsteino, A. Márquezo kūriniai

11 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – koncertas visai šeimai. Valstybinis ansamblis „Lietuva“ (meno vad. G. Svilainis). Programoje muzikinis spektaklis (A. Noviko muzika) V.V. Landsbergio pasakos apie pelytę Zitą motyvais

11 d. 16 val. *Vilniuje, Filharmonijos Mažajoje salėje*, – Valstybinis Vilniaus kvartetas. Programoje L. van Beethoveno, V. Bacevičiaus kūriniai

14 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – saksofonų kvartetas „Signum“ (Vokietija). Programoje J. Sibelijaus, A. Dvořáko, J. Jaruševičiūtės, K. Schumacherio, G. Gershvino, L. Bernsteino kūriniai

VILNIUS

Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras

9 d. 19 val. – J. Auškelytė Rossi, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. R. Šumila. Programoje L. van Beethoveno, N. Rimskio-Korsakovo, P. Čaikovskio kūriniai

15 d. 19 val. *Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje* – „G. Verdi ir R. Wagner: gražiausi operų chorai“. Kauno valstybinis choras (vad. R. Šervenikas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius

Šv. Kotrynos bažnyčia

10 d. 19 val., 11 d. 18 val. – „Choro „Bel Canto“ Kalėdos Vilniuje“. Atlikėjai choras „Bel Canto“ (meno vad. E. Kaveckas), kamerinis orkestras „Musica humana“ (meno vad. R. Beinaris), L. Dambrauskaitė (sopranas), M. Bazaras (fortepijonas), L. Malinauskas (metalo grupė „McLoud“). Programoje E. Whitacre's, M. Lauridseno, O. Gjeilo kūriniai ir populiariosios muzikos aranžuotės

10 d. 22 val. – A. Gocentas (violončelė), G. Sutkutė (fortepijonas), A. Salas Salas (smuikas, Ispanija). Programoje F. Chopino, A. Përto, A. Piazzollos ir kt. kūriniai

13 d. 19 val. – „Pasimatymas La La Lande“. Atlikėja I. Dūdaitė (fortepijonas)

14 d. 19 val. – Tbilisio V. Saradžšvili valstybinės konservatorijos K. Vardeli styginių kvartetas

15 d. 18.30, 21 val. – „Pasimatymas kino alėjoje“. Atlikėjai M. Levickis (akordeonas), kamerinis ansamblis „Mikroorkestra“

Šv. Kotrynos bažnyčia

10 d. 19 val., 11 d. 18 val. – „Choro „Bel Canto“ Kalėdos Vilniuje“. Atlikėjai choras „Bel Canto“ (meno vad. E. Kaveckas), kamerinis orkestras „Musica humana“ (meno vad. R. Beinaris), L. Dambrauskaitė (sopranas), M. Bazaras (fortepijonas), L. Malinauskas (metalo grupė „McLoud“). Programoje E. Whitacre's, M. Lauridseno, O. Gjeilo kūriniai ir populiariosios muzikos aranžuotės

10 d. 22 val. – A. Gocentas (violončelė), G. Sutkutė (fortepijonas), A. Salas Salas (smuikas, Ispanija). Programoje F. Chopino, A. Përto, A. Piazzollos ir kt. kūriniai

13 d. 19 val. – „Pasimatymas La La Lande“. Atlikėja I. Dūdaitė (fortepijonas)

14 d. 19 val. – Tbilisio V. Saradžšvili valstybinės konservatorijos K. Vardeli styginių kvartetas

15 d. 18.30, 21 val. – „Pasimatymas kino alėjoje“. Atlikėjai M. Levickis (akordeonas), kamerinis ansamblis „Mikroorkestra“

Lietuvos muzikų rėmimo fondas

S. Vainiūno namuose

10 d. 10.30 – Vilniaus Karoliniškių muzikos mokyklos mokytojos S. Kirkliauskaitės mokiniai

12 d. 17.30 – V. Vitaitės, A. Žvirblytės ir P. Anderssono, LMTA studentai, M.K. Čiurlionio menų mokyklos moksleiviai. Mintimis apie muziką dalinsis V. Vitaitė

14 d. 17.30 – Vilniaus J. Tallat-Kelpšos konservatorijos klasikinio dainavimo specializacijos moksleivių koncertas „Kalėdų belaukiant“. Dalyvauja L. Navicko, N. Krauter, I. Zelenkauskaitės-Brazauskienės ir N. Vaičiulienės klasės moksleiviai

15 d. 17 val. – M.K. Čiurlionio menų mokyklos mokytojos ekspertės G. Vitėnaitės smuiko klasės moksleivių koncertas. Koncertmeisterė A. Lipinskienė

14 d. 12 val. *Naujosios Vilnios kultūros centre* – K. Zmailaitė (sopranas) ir jos ugdytiniai. Koncertmeisterė A. Garsonaitė. Koncerto vedėjas muzikologas V. Juodpusis

Savaitės filmai

Arti ***
Trylikamečių Leo (Eden Dambrine) ir Remi (Gustav De Waele) draugystė stipri ir nuoširdi, bet sukelia bendraklasių pašaipas. Dėl to Leo pasijunta bejėgis ir pradeda tolti nuo draugo. Tai tik padidina vidinę Remi krizę. Lukas Dhontas jautriai rodo, kaip heteronormatyvi visuomenė gali sunaikinti dviejų paauglių draugystę ir įstumti juos į katastrofą. Tačiau įpusėjęs filmas pradeda priminti paskaitą ar metodinę medžiagą apie išskirtinę situaciją ir lytinės tapatybės paieškas išgyvenanti paauglį. („Close“, rež. Lukas Dhont, Belgija, Nyderlandai, Prancūzija, 2022)

Juodoji pantera. Vakanda amžiams ***
Mirus karaliui Čialai, kuris dar žinomas kaip superherojus Juodoji pantera, Vakandos karalystės vadovai bando apsaugoti tautą nuo kitų pasaulio galybių kišimosi. Žmonėms sunkiai sekasi judėti į priekį, todėl filmo herojai turi susivienyti, kad Vakandos karalystė įžengtų į naują erą. Tačiau siaubinga grėsmė kyla iš giliai vandenyne pasislėpusios karalystės – Talokano... Ryanui Coogleriui po milžiniškos pirmosios „Juodosios panteros“ (2018), kuri tapo tikru afroamerikiečių kultūros manifestu, sėkmės tenka nemenka užduotis, ypač turint omenyje netikėtą pagrindinio aktorius Chadwicko Bosemano mirtį. Filme vaidina Michaelas B. Jordanas, Letitia Wright, Danielis Kaluuya, Michaela Coel, Lupita Nyong’o ir kt. („Black Panther: Wakanda Forever“, rež. Ryan Coogler, JAV, 2022)

Kaulai ir visa kita ***
Jauna moteris (Taylor Russell), turinti stiprų kanibalistinį potraukį, keliauja per JAV ieškodama savo motinos. Pakeliui sutinka kitų panašios prigimties atstovų, tarp jų ir jauną vyrą (Timothée Chalamet). Juodu tampa meilužiais ir kelionėje kartu susiduria su alternatyviais gyvenimo modeliais, savo veiksmų pasekmėmis ir praeitimi. Rezultatas – įdomus brendimo istorijos, kelio filmo ir siaubo filmo apie kanibalus mišinys. Tačiau personažai ne tokie dviprasmiški, o patį režisierių, regis, labiau domina melancholiškos atmosferos kūrimas nei personažų išgyvenimai. („Bones and All“, rež. Luca Guadagnino, Italija, JAV, 2022)

Korsžas ***
Tai ne istorinis filmas, nors jo herojė – Sisi vadinta Austrijos ir Vengrijos imperatorė Elžbieta, o greičiau fantazija apie moterį, bandančią išsilaivinti iš laiko, žmonių ir papročių jai primetamo tabu korseto. Gražuolė ir elegantiškumo įsikūnijimas Sisi dar būdama gyva tapo populiariosios kultūros heroje, iškart sukeliančia asociacijas su įmantriomis ilgų plaukų šukuosenomis, liekna talija ir žirgais. „Korsaze“ tai taip pat visai apžaidžiama, kartais nebijant ironijos ar primerkto žvilgsnio iš dabarties. Bet, nepaisant gana žaismingo požiūrio į istoriją ir jos personažus, Vicky Krieps vaidina tragišką moterį: jos Sisi bijo laiko tėkmės ir vientvės, nemoka mylėti savo vaikų, vis labiau tolsta nuo tikrovės, kuri jai nepriimtina, nes yra tik negyvų aukštuomenės taisyklių rinkinys. („Corsage“, rež. Marie Kreutzer, Austrija, Prancūzija, Liuksemburgas, Vokietija, 2022)

Peteris fon Kantas ****
Šįkart François Ozono objektas – Raineris Werneris Fassbinderis ir jo 1972 m. filmas „Karčios Petros fon Kant ašaros“. Ozonas nekeičia pasakojamos istorijos – jis keičia veikėjų lytį, ir tai visai nuoseklu, juolab kad siužetą Fassbinderiui padiktavo jo santykiai su vienu iš meilužių. Ozono filmo herojus – garsus kino režisierius Peteris fon Kantas (Denis Ménochet), įsimylintis dvidešimtmetį gražuolį Amirą (Khalil Ben Gharbia), kuris sumaniai manipuliuoja režisieriaus jausmais. „Peteris fon Kantas“ – tai Fassbinderio portretas, sukurtas žaidžiant su režisieriaus gyvenimu, kūryba, bet pirmiausia su jo mitu. Garso takelis, Peterio buto interjeras, net aktorių parinkimas kelia daug aliuzijų į režisieriaus kūrybą ir net į Fassbinderio dievinto Douglaso Sirko filmų veidrodinius paviršius ar įsimintą kadrą, kai už didžiulio lango naktį sniega. („Peter von Kant“, rež. François Ozon, Prancūzija, Belgija, 2022)

Vieną gražų rytą ***
Vertėja Sandra (Léa Seydoux) yra dėmesinga vieniša motina, kantriai besirūpinanti sergančiu tėvu (Pascal Greggory), pamažu prarandančiu savarankiškumą. Nepaisant šių rūpesčių, į jos gyvenimą grįžta senas draugas (Melvil Poupaud), su kuriuo ji užmezga aistringą romaną. Deja, vyras vedęs ir turi sūnų. Mia Hansen-Løve sąmoningai pasirenka ambivalentišką perspektyvą. Dėl to vietomis galima pamiršti, kad filmas nestokoja klišių ir vystosi gana lėtai. („Un beau matin“, rež. Mia Hansen-Løve, Prancūzija, D. Britanija, Vokietija, 2022)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė
Fotografija – Agnė Narušytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

**PALIESIAUS
DVARAS**

Žiema Maljorkoje

Pianistė Eglė Andrejevaitė, aktorė Birutė Mar

12.26 | 16:00

Daugiau informacijos – paliesiausdvaras.lt
El. p. info@paliesiausdvaras.lt arba tel. +370 626 82 760

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt. ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz. Spausdino UAB „AL Grupė“, Užpalių g. 83A, Utena Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas Lietuvos kultūros taryba LR kultūros ministerija Lietuvos kino centras

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

